

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU
ZINĀTŅU KATEDRA

**STANDARTA FORMU CĪŅA STARPTAUTISKAJĀS
TIRDZNIECĪBAS TIESĪBĀS**

MAGISTRA DARBS

Autore: Elīna Andrijevka
Studenta apliecība: ea12089
Darba vadītāja: Dr. iur. Inga Kačevska

Rīga, 2018

ANOTĀCIJA

Standarta formu cīņa (*“battle of forms”*) ir izplatīta problēma starptautiskajās tirdzniecības tiesībās, ar kur sastopas tiesas gadījumā, ja puses panāk vienošanos par līguma noslēgšanu, taču nevienojas par piemērojamajiem standarta noteikumiem.

Pētījuma mērķis ir izpētīt no ANO Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma pārdevuma līgumiem izrietošās standarta formu cīņas metodes, to piemērošanas priekšnosacījumus, efektivitāti un nepilnības. Pamatojoties uz secinājumiem, pēc analogijas izpētīt kā standarta formu cīņa var tikt risināta Latvijas normatīvā regulējuma ietvaros, kurš šobrīd neregulē minēto jautājumu, un secināt, kādi uzlabojumi būtu ieteicami Latvijas Civillikumā.

Autore secina, ka standarta formu cīņas rašanās priekšnosacījums ir standarta noteikumu inkorporācija līgumā. Autore konstatē, ka konvencijas dominējošā un Latvijas civiltiesībām pamērotākā standarta formu cīņas risināšanas doktrīna ir *“last-shot”* (*“pēdējā šāviņa”*) doktrīna. Taču tā kā *“last-shot”* doktrīna tiek plaši kritizēta, atbalstu sāk gūt alternatīvā *“knock-out”* (*“izsišanas”*) doktrīna. Tāpēc līguma pušu līdztiesību nodrošināšanai standarta formu cīņas gadījumā Latvijas civiltiesībās būtu ieteicams inkorporēt *“knock-out”* doktrīnas konceptu.

Atslēgvārdi: formu cīņa, līguma noslēgšana, noteikumu inkorporācija, *“last-shot”* doktrīna, *“knock-out”* doktrīna.

ANNOTATION

Battle of forms is a widespread problem of international trade law, which occurs in case contracting parties conclude an agreement not reaching a consent on applicable standard terms to the agreement.

The aim of the research is to analyse doctrines and methods stemming from the UN Vienna Convention on sales of goods to solve the battle of forms, their efficiency and defects, as well as establish preconditions, which lead to the occurrences of the battle of forms. Based on the conclusions made, by analogy with the convention the author analyses how battle of forms problem might be solved under the law of Latvia, which currently contains no regulation on the issue, and determines suggestive amendments to the Latvian Civil Code.

The author has concluded that the main precondition of the battle of forms is proper incorporation of standard terms into the contract. It is determined that “*last-shot*” doctrine not only is a governing battle of forms doctrine under the Convention, but also the most suitable doctrine for the Latvian Civil Code. However, “*last-shot*” doctrine is widely criticized, and therefore preference is given to the “*knock-out*” doctrine. As a result, to ensure equality of arms of contracting parties it is suggested to incorporate into Latvian Civil Code a provision which reflects the main concept of the “*knock-out*” doctrine.

Key words: battle of forms, contract formation, incorporation of terms, “*last-shot*” doctrine, “*knock-out*” doctrine

SATURA RĀDĪTAJS

IEVADS	5
1. STANDARTA NOTEIKUMU INKORPORĀCIJA LĪGUMĀ.....	7
1.1. Nodoma par standarta noteikumu iekļaušanu paziņošana otrai pusei	9
1.1.1. Nodoma izpratne Konvencijas ietvaros.....	10
1.1.2. Pušu nodoms Latvijas normatīvā regulējuma ietvaros.....	15
1.2. Standarta noteikumu satura atklāšanas otrai līguma pusei.....	19
1.2.1. Standarta noteikumu iekļaušana bez satura atklāšanas	19
1.2.2. Standarta noteikumi uz pasūtījuma veidlapas pirms līguma noslēgšanas.....	22
1.2.3. Standarta noteikumu valoda.....	24
1.2.4. Standarta noteikumu iekļaušana <i>ex post</i>	26
1.2.5. Standarta noteikumu iekļaušana elektroniskā vidē	28
2. STANDARTA FORMU CĪŅAS RISINĀŠANAS DOKTRĪNAS	32
2.1. „ <i>Last-shot</i> ” doktrīna	33
2.1.1. „ <i>Last-shot</i> ” doktrīnas piemērošana praksē	35
2.1.2. „ <i>Last-shot</i> ” doktrīnas nepilnības	38
2.2. „ <i>Knock-out</i> ” doktrīna, tās piemērošana un priekšrocības	41
2.3. Alternatīvie veidi Konvencijas standarta formu cīņas risināšanai	45
3. STANDARTA FORMU CĪŅAS IESPĒJAMIE RISINĀJUMI LATVIJAS NORMATĪVAJĀ REGULĒJUMĀ.....	50
KOPSAVILKUMS.....	56
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS	60

IEVADS

Starptautiskajos pirkuma - pārdevuma līgumos līguma pušu savstarpējās attiecības papildus līgumā iekļautajiem nosacījumiem detalizētāk var regulēt vienas puses vispārīgie standarta noteikumi, kuri parasti nosaka piemērojamo likumu, pušu atbildību, konfidencialitāti, kā arī citus jautājumus. Standarta noteikumi tiek iekļauti līgumā pirmslīguma pārrunu laikā, pusēm netieši atsaucoties uz saviem standarta noteikumiem, piemēram, uzdrukājot to tekstu uz pasūtījuma vai apstiprinājuma veidlapas, pievienojot noteikumus e-pasta pielikumā vai jebkādā citā veidā demonstrējot puses nodomu iekļaut līgumā tieši savus standarta noteikumus¹. Tā kā standarta noteikumu iekļaušana līguma netiek tieši apspriesta, katrai pusei rodas iespaids, ka tieši tās standarta noteikumi regulē noslēgto līgumu. Tādēļ strīda gadījumā tiesas neizbēgami saskaras ar situāciju, kuru starptautiskajā tirdzniecībā dēvē par standarta formu savstarpējo cīņu (*“battle of forms”*).

Ap 80%² starptautisko tirdzniecības darījumu regulē ANO Konvencija par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem³ (turpmāk tekstā – “Konvencija”). Taču tā kā Konvenciju piemēro un interpretē dalībvalstu nacionālās tiesas, ir izkristalizējušies atšķirīgi skatījumi un pieejas standarta formu cīņas problēmas risināšanai⁴, radot neskaidrību un nedrošību ne tikai līguma pusēm par to tiesībām un pienākumiem, bet arī Konvencijas dalībvalstu tiesām.

Latvijas civiltiesības tāpat kā Konvencija neregulē standarta formu cīņu, un atšķirībā no Konvencijas dalībvalstīm, kuru tiesas ir attīstījušas vairākas metodes Konvencijas standarta formu cīņas risināšanai, Latvijas tiesas nav pievērsušas uzmanību minētā jautājuma analīzei Latvijas civiltiesību ietvaros. Neskatoties uz regulējuma trūkumu, starptautiskajam pirkuma līgumam var tikt pamērots Latvijas likums, ja atbilstoši Konvencijas 6.pantam līguma puses izslēdz Konvencijas piemērošanu un nosaka, ka no līguma izrietošus strīdus regulē Latvijas likums. Tādējādi tiesiskās palāvēības nodrošināšanai un nenoteiktības izkliešanāsai būtiski ir izprast standarta formu cīņas regulējumu ne tikai Konvencijas, bet arī Latvijas normatīvā regulējuma ietvaros.

¹ Eiselen S., The Requirements for the Inclusion of Standard Terms in International Sales Contracts, Potchefstroom Electronic Law Journal, Vol.14, Nr.1, 2011, p.2. Pieejams: <http://www.saflii.org/za/journals/PER/2011/1.html>, [aplūkots: 23.12.2017]

² Bradshaw M.V, Does your company know what law applies to its international sales contracts?, 2016. Pieejams: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=992c9ad6-4a25-4689-8e71-cf2b4eaa739b>, [aplūkots: 03.04.2018]

³ Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem. Pieņemts: 19.06.1997. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=4419>, [aplūkots: 14.04.2018]

⁴ Fejos A., Formation of Contracts in International Transactions: The Issue of Battle of the Forms, 2006. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/fejos.html>, [aplūkots: 16.04.2018]

Pētījuma mērķis ir analizēt standarta formu cīņas risinājumus, kuri izriet no Konvencija normām un tiesu prakses, izpētot standarta noteikumu inkorporācijas priekšnosacījumus, kā arī izpētot un izvērtējot izplatītākās doktrīnas standarta formu cīņas risināšanai; izdarīt secinājumus par piemērojamo doktrīnu efektivitāti, nepilnībām un piemērošanas īpatnībām. Ņemot par pamatu izdarītos secinājumus, pēc analogijas ar Konvenciju izpētīt standarta noteikumu inkorporācijas priekšnosacījumus Latvijas civiltiesībās, noteikt Latvijas normatīvajam regulējumam vispiemērotāko standarta formu cīņas doktrīnu, kā arī secināt, kādus uzlabojumus būtu ieteicams veikt, lai nodrošinātu taisnīgu un efektīvu standarta formu cīņas risinājumu Latvijas likuma piemērošanas gadījumā.

Pētījuma izstrādei autore izmantoja analītisko, sistēmisko un salīdzinošo metodi. Pētījumā tika izmantoti tādi informācijas avoti kā Latvijas, ārzemju un starptautiskie normatīvie akti, to komentāri, ārvalstu tiesu prakse, atsevišķi raksti grāmatu ietvaros, zinātniskās publikācijas un pētījumi, kā arī interneta resursi.

Pētījums sastāv no trim nodaļā. Pirmajā nodaļā tiek analizēti no Konvencijas normām un tiesu prakses izrietošie standarta noteikumu inkorporācijas priekšnosacījumi. Pēc analogijas ar Konvenciju standarta noteikumu inkorporācijas kritēriji tiek noteikti Latvijas civiltiesībās. Otrajā nodaļā tiek noteiktas un izpētītas no Konvencijas līguma noslēgšanas regulējuma izrietošās standarta formu cīņas doktrīnas, un secināts, kura doktrīna ir visefektīvākā līguma pušu līdztiesību nodrošināšanai. Trešajā nodaļā tiek analizētas līguma noslēgšanas īpatnības Latvijas civiltiesībās un noteikts, kura standarta formu cīņas doktrīna ir vispiemērotākā Latvijas normatīvajam regulējumam, kā arī secināts, vai Latvijas civiltiesībās ir nepieciešami uzlabojumi, kuri nodrošinātu taisnīgāku un līguma pušu gribai atbilstošāku standarta formu cīņas risināšanas metodi.

1. STANDARTA NOTEIKUMU INKORPORĀCIJA LĪGUMĀ

Iedomāsimies situāciju, ka starp pircēju, Latvijas lielveikalu tīklu, un pārdevēju, Itālijas stikla izstrādājumu ražotāju, tika noslēgts līgums par vāžu un glāžu piegādi pēc pircēja pieprasījuma, kuru regulē Konvencija. Pirms līguma parakstīšanas puses ilglaicīgi komunicēja e-pastu sarakstē. Vienai no vēstulēm, kurā tika apspriesti vāžu piegādes nosacījumi, pārdevējs pievienoja savus standarta noteikumus angļu valodā (valodā, kurā tika vestas pārrunas) un vēstulē uzsvēra sekojošu: „vēršam Jūsu uzmanību, ka atbildības sadalījums katrā no vāžu piegādes posmiem ir sīkāk regulēts mūsu standarta noteikumos, kuri parasti tiek piemēroti līdzīgos darījumos, kā arī tika piemēroti līgumā par dekoratīvo svečturu piegādi, kuru noslēdzām ar Jūsu uzņēmumu iepriekšējā gada pavasarī.”. Pēc vēstules saņemšanas pircējs veica pirmo vāžu komplekta pasūtījumu, izvairoties no komentāriem par pārdevēja standarta noteikumu piemērošanu. No minētā hipotētiskā piemēra rodas vairāki jautājumi - vai šajā gadījumā pārdevēja standarta noteikumi tiek uzskatīti par līguma sastāvdaļu? Kādi ir standarta noteikumu priekšnosacījumi inkorporācijai līgumā? Kā rīkoties tiesai, ja līgumā tiktu inkorporēti abu pušu standarta noteikumi? Atbildes uz minētiem jautājumiem tiks sniegtas šī pētījuma ietvaros.

Pirms detalizētākas standarta noteikumu inkorporācijas (iekļaušanas) priekšnosacījumu analīzes būtiski ir saprast, vai Konvencija regulē standarta noteikumu iekļaušanas (“*incorporation of standard terms*”) jautājumu. Lai gan Konvencija nesatur standarta noteikumu inkorporācijas regulējumu, dominējošais uzskats ir, ka Konvencijas vispārīgajiem noteikumiem par līguma veidošanos jāsniedz atbilde uz jautājumu kad, kādā veidā un kādā formā standarta noteikumi tiek iekļauti līgumā⁵. Tā kā standarta noteikumu iekļaušanas jautājums ir būtiska daļa no līguma veidošanās un Konvencija regulē starptautisko pārdošanas darījumu noslēgšanu un satur interpretācijas noteikumus (Konvencijas 8.pants), būtu neefektīvi un pretrunīgi izslēgt standarta noteikumu iekļaušanas jautājumu no Konvencijas piemērošanas jomas⁶.

Līdzīga problēma ir saskatām arī Latvijas normatīvajos aktos, kuri neparedz regulējumu nedz standarta formu cīņai, nedz standarta noteikumu iekļaušanai līgumā. Taču, ņemot vērā, ka līdzīgi kā Konvencija, Civillikums regulē tiesisku darījumu noslēgšanu, darba autores ieskatā priekšnosacījumus par standarta noteikumu iekļaušanu ir jāmeklē Civillikuma normās. It īpaši, būtiski ir atrisināt standarta noteikumu inkorporācijas jautājumu Latvijas normatīvā regulējuma

⁵ Eiselen S., 2011, p.3

⁶ Magnus U., *Incorporation of Standard Contract Terms under the CISG*, Electronic Library on International Commercial Law and the CISG, Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2009. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/magnus3.html>, [aplūkots: 06.02.2018]

ietvaros, jo nav izslēdzama situācija, ka Latvijas tiesām, piemērojot Latvijas likumu, būs jārisina no starptautiskā pirkuma līguma izrietošā standarta formu cīņas problēma (piemēram, ja līguma puses vienojas par Latvijas likuma piemērošanu).

Salīdzinājumā ar Latvijas normatīvo regulējumu un tiesu praksi, kura neveicina noteiktību par standarta noteikumu iekļaušanu līgumā, *travaux préparatoires* (t.i., Konvencijas vēsturiskā attīstība, kura darbā netiek detalizēti analizēta), vispārīgie principi, uz kuriem Konvencija ir balstīta (piemēram, labas ticības princips, viendabīguma princips), Konvencijas dalībvalstu nacionālās tiesas, kuras deva lielu ieguldījumu Konvencijas piemērošanā, akademiķu un tiesību zinātnieku publikācijas⁷, sniedz izskaidrojumu tam, kam ir nepieciešams pievērst uzmanību standarta noteikumu iekļaušanas jautājuma risināšanai.

Būtiski ir pieminēt Vācijas Federatīvās tiesas (*Bundesgerichtshof*) 2001.gada 31.oktobra spriedumu Mašīnbūves lietā (*Machinery case*⁸), kurš lika pamatus līguma standarta noteikumu iekļaušanas priekšnosacījumiem Konvencijā⁹. Lietā strīds radās starp Vācijas pārdevēju un Spānijas pircēju, kurš iegādājās no pārdevēja zobratu griešanas instrumentu. Pārdevēja pasūtījuma rakstiskajā apstiprinājumā bija atsauce uz pārdevēja standarta noteikumiem, kuri nebija fiziski pievienoti. Pārdevēja standarta noteikumi noteica, ka pārdevējs nav atbildīgs par zobrata griešanas instrumenta bojājumiem. Jautājums, kuru izskatīja Vācijas Federatīvā tiesa ir, vai atsauce ir pietiekama, lai pircēja standarta noteikumi tiktu iekļauti līgumā¹⁰. Tiesa nolēma, ka būtiskākie standarta noteikumu iekļaušanas priekšnosacījumi ir, ka līguma puse, kura vēlas iekļaut līgumā savus standarta noteikumus, pirmkārt, **dara zināmu savu nodomu otrai līguma pusei; otrkārt, nosūta standarta noteikumu tekstu vai padara to pieejamu otrai līguma pusei jebkādā citā veidā**¹¹. Papildus minētajiem priekšnosacījumiem pusei, kura ir ieinteresēta iekļaut līgumā savus standarta noteikumus, jānodrošina, ka sapratīgai personai otras puses vietā standarta noteikumu teksts ir saprotams, proti, tai nerodas grūtības iepazīties un uztvert tā saturu¹² (skat. Tabula Nr.1).

⁷ Perzelova M., Interpretation of the CISG: How to interpret and fill the gaps in the CISG so as to maintain requirements of uniformity, good faith and internationality as emphasized in the Article 7 of the CISG, [b.g.]. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/perzelova.pdf>, [aplūkots: 11.04.2018]

⁸ Vācijas Augstākā tiesa, 31.10.2001., spriedums Nr. VIII ZR 60/01 Mašīnbūves lietā (*Machinery case*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/011031g1.html>, [aplūkots: 06.02.2018]

⁹ CISG-AC Opinion No.13, Inclusion of Standard Terms under the CISG, 2013, par.2.2. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op13.html>, [aplūkots: 09.02.2018]

¹⁰ *Machinery case*, 2001

¹¹ *Machinery case*, 2001

¹² CISG-AC Opinion No.13, par.6.1

Neskatoties uz to, ka Vācijas Federatīvās tiesas spriedums Mašīnbūves lietā tika vairākkārt kritizēts¹³, nenoliedzams ir fakts, ka tiesas izvirzītajai argumentācijai un priekšnosacījumiem standarta noteikumu iekļaušanai līgumā sekoja arī citas tiesas Beļģijā, Vācijā, Francijā, Nīderlandē, Šveicē un ASV¹⁴, cita starpā demonstrējot viendabīguma principa praktisko izpaušmi. Minēto valstu tiesu spriedumos standarta noteikumi tika uzdrukāti līgumu apstiprinājumu otrā pusē, uz rēķiniem īsi pēc līguma noslēgšanas, dažkārt standarta noteikumi tika reģistrēti publiski pieejamos reģistros vai arī tika minēti līguma paziņojumā, nepievienojot klāt noteikumu tekstu¹⁵.

Autore secina, ka Vācijas Federatīvās tiesas spriedums Mašīnbūves lietā, var tikt uzskatīts par precedentu, kas deva nozīmīgu ieguldījumu standarta noteikumu inkorporācijas jautājuma atrisināšanai Konvencijas ietveros. Ņemot par pamatu minēto spriedumu, Konvencijas dalībvalstu tiesas tālāk attīstīja un interpretēja standarta noteikumu inkorporācijas pamatprasības. Ar mērķi rast skaidrāku priekšstatu par standarta noteikumu iekļaušanu līgumā, turpmāk darbā tiek sīkāk analizēti standarta noteikumu iekļaušanas priekšnosacījumi Konvencijas ietvaros, kā arī meklēti standarta noteikumu iekļaušanas priekšnosacījumi Latvijas normatīvajā regulējumā.

Tabula Nr. 1 Standarta noteikumu iekļaušanas prasības

Nodoma atklāšana	+	Saprātīga iespēja iepazīties ar standarta noteikumu saturu	+	Satura skaidrība	=	Inkorporācija Līgumā

1.1. Nodoma par standarta noteikumu iekļaušanu paziņošana otrai pusei

Nodoma par standarta noteikumu iekļaušanu paziņošana otrai līguma pusei ir viens no priekšnosacījumiem standarta noteikumu iekļaušanai līgumā. Šīs apakšnodaļas mērķis ir saprast, kā pušu nodoms un tā atklāšana tiek iztulkots Konvencijas, kā arī Latvijas normatīvā regulējuma kontekstā. Darbā autore apskata Latvijas normatīvo regulējumu, jo neatkarīgi no tā, ka Latvijas civiltiesības tieši neregulē standarta noteikumu iekļaušanu un arī tiesu prakse nav sniegusi ieskatu šajā jautājumā, Latvijas tiesas, piemērojot Latvijas likumu, var saskarties ar standarta noteikumu iekļaušanas un standarta formu cīņas jautājumu starptautiskajā pirkuma līgumā. Latvijas likums

¹³ Supra 19.-20.lpp

¹⁴ Kruisinga S., (Non-)conformity in the 1980 UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods: a uniform concept?, Intercentia, 2004, p.72-73. Pieejams: HeinOnline datubāze, [aplūkots: 06.12.2018]

¹⁵ Magnus U., 2008

tiks piemērots ja, 1) līguma puses vienojās par Latvijas likuma piemērošanu; 2) līguma puses nevienojas par piemērojamo likumu, taču kolīziju normas¹⁶ noved pie Latvijas likuma piemērošanas.

Jāmin, ka kolīziju normu piemērošana tikai retos gadījumos novedīs pie Latvijas likuma piemērošanas starptautiskajam pirkuma līgumam, jo atbilstoši Konvencijas 1.panta 1.daļas “b” apakšpunktam Konvencija būs piemērojama arī tad, “kad atbilstoši starptautisko privāto tiesību normām, ir piemērojams līgumslēdzēja valsts tiesības¹⁷”. Taču Latvijas likums, atbilstoši Roma I regulai, var tikt piemērots, ja starptautiskais pirkuma līgums attiecās uz priekšmetu vai saistīts ar darbību, kas ir ārpusē Konvencijas piemērošanas sfēras¹⁸.

Apakšnodaļā veiktā analīze tostarp palīdzēs rast atbildes uz iepriekšminētajā piemēra par vāžu pārdošanas darījumu starp Latvijas veikalu tīklu un Itālijas ražotāju izvirzītu jautājumu - vai pārdevējs izpildīja pirmo standarta noteikumu inkorporācijas priekšnosacījumu un darīja zināmu pircējam nodomu iekļaut līgumā savus standarta noteikumus.

1.1.1. Nodoma izpratne Konvencijas ietvaros

Līguma satura un pušu nodoma noskaidrošanas nolūkos tiek piemērots Konvencijas 8.pants, kurš palīdz interpretēt cita starpā pušu paziņojumus, apgalvojumus, darbības pirmslīguma sarunu laikā¹⁹, kā arī standarta noteikumu iekļaušanu līgumā²⁰. Konvencijas 8.punkts ietver divus interpretācijas testus – subjektīvo un objektīvo testu. Atbilstoši Konvencijas 8.panta 1.daļas subjektīvajam testam „paziņojumi vai citāda puses rīcība tiek interpretēta saskaņā ar puses nodomu, ja otra puse zināja vai nevarēja nezināt, kāds bija šis nodoms²¹”. Lietotais formulējums „zināja vai nevarēja nezināt” uzliek pienākumu pierādīt, ka otra puse apzinājās pirmās puses nodomu, padarot minēto testu grūtāk izpildāmu²².

¹⁶ Kolīziju normas 1) ir meklējamas konvencijās, kuras noslēgtas starp pircēja un pārdevēja valsti; 2) ja konvencija nav noslēgta, piemēro starptautiskos līgumus, regulas; 3), ja starptautiska tiesību instrumenta nav, piemēro nacionālajā likumā ietvertu kolīziju normu regulējumu. Skat. Kalniņš E., Starp Latvijas un starptautiskajam privāto tiesību normām, Nr. 187 (902),1997. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/30114>, [aplūkots: 10.04.2018]

¹⁷ Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem. Pieņemts: 19.06.1997. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=4419>, [aplūkots: 14.04.2018]

¹⁸ Konvencijas 2.pants

¹⁹ Farnsworth E.A, Article 8., Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2005, par.2.1. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html>, [aplūkots 08.02.2018]

²⁰ Kruisinga S. A, 2009, p.71.

²¹ Konvencijas 8.panta 1.daļa

²² Eōrsi G. General Provisions. In: Galston & Smit (ed.) International Sales: The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Huntington: Juris Publishing, [b.g.], p.2-18, Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/eorsi1.html#205>, [aplūkots: 09.02.2018]

Secināms, ja pārdevējs, izsakot savu piedāvājumu, skaidri un nepārprotami paziņoja pircējam savu nodomu slēgt līgumu tikai ar nosacījumu, ka piemērojami ir pircēja standarta noteikumi, un pārdevējs spēj pierādīt, ka pircējs zināja vai nevarēja nezināt pārdevēja nodomu, pārdevēja nodoms prevalēs. Taču autores ieskatā subjektīvā testa piemērošana nav par labu pierādītājam, jo ņemot vērā katra cilvēka kognitīvā procesa, informācijas apstrādes un uzmanības īpatnības, ir grūti apgalvot, kā tieši otra līguma puse uztvēra sniegto informāciju.

Autores domas atspoguļo vispārīgu pieņēmumu, ka praksē patiesi ir grūti pierādāms, ka otra puse nevarēja nezināt pirmās puses nodomu, tāpēc Konvencijas 8.panta 2. punktā ietvertais objektīvai tests tiek uzskatīts par galveno interpretācijas instrumentu²³. Atbilstoši Konvencijas 8.panta 2.daļai puses paziņojumi un darbības tiek interpretētas no saprātīgās personas viedokļa, proti, puses uzdevums ir rīkoties tā, lai saprātīga persona otras līguma puses vietā saprastu pirmās puses nodomu²⁴. Tiek uzskatīts, ka *contra proferentem* ir viens no saprātīgas personas testa sastāvdaļām, kurš paredz, ka saprātīga persona interpretē otras puses sagatavotu līgumu vai izteiktus paziņojumus sev par labu²⁵.¹³Tādējādi, piemērojot Konvencijas 8.panta 2.daļu un pamatojies uz *contra proferentem* principu, šaubu gadījumā līguma noteikumi tiek interpretēti par sliktu tam, kurš līgumu sastādījis²⁶.

Autore piekrīt, ka objektīvāks rezultāts tiktu panākts, ja piemēro Konvencijā ietvertu objektīvo jeb saprātīgās personas testu, jo līguma puses primārs pienākums ir rīkoties tā, lai inkorporācijas nodomu uztver saprātīga persona otras līguma puses vietā. Taču autore ir visai skeptiska par *contra proferentem* principa piemērošanu kopumā, uzskatot, ka saprātīga persona nevērtēs visus līguma noteikumus sev par labu, bet izvērtēs un ņems vērā no tiem izrietošus riskus, kuri pasliktina tās pozīciju.

Jāmin, ka gadījumā, ja puses panāk kopīgu izpratni par līgumā izmantotu vārdu nozīmi, puses nodoms prevalēs neatkarīgi no tā, kā līguma formulējumu saprastu saprātīga persona. Šādu gadījumu var izskaidrot ar piemēru: pircējs un pārdevējs vienojās norādīt līgumā, ka preču cena ir EUR 50'000, tā vietā, lai norādītu preču patieso cenu, kas ir EUR 100'000. Tā kā zemāka cena

²³ Schlechtriem P., Schwenger I., Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods, Oxford University Press, 2010, p.192

²⁴ Honnold O. J. Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention. Second Edition, Kluwer Law and Taxation Publishers, 1999, par.107.1. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/honnold.html>, [aplūkots: 09.02.2018]

²⁵ Fillers A., *Contra proferentem un favor debitoris* prezumpcija civiltiesībās, NR. 49 (851), 2014. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/265773-emcontra-proferentemem-un-emfavor-debitorisem-prezumpcija-civiltiesibas/>, [aplūkots: 11.04.2018]

²⁶ CISG-AC Opinion No.13, 2013

līgumā ir norādīta ar mērķi samazināt ar brokera pakalpojumiem saistītos izdevumus, līgums tiks interpretēts atbilstoši pušu kopīgai izpratnei, proti, ka līguma cena ir EUR 100'000, nevis EUR 50'000²⁷.

Neatkarīgi no tā, vai puses nodoms un līguma izpratne tiks noteikta, vadoties pēc subjektīvā vai objektīva testa, nodoma noteikšanai, pirmkārt, **būtiska ir pušu izteikto paziņojumu gramatiskā interpretācija**²⁸. Otrkārt „**nepieciešams ņemt vērā visus lietas atbilstošos apstākļus**, ieskaitot pārrunas, jebkuru praksi, kuru puses noteikušas savās savstarpējās attiecībās, paražas un jebkuru sekojošu pušu uzvedību²⁹. Kā piemēru var minēt Modes preču lietu (*Fashion products case*³⁰), kurā Starptautiskā Tirdzniecības palāta (*Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce*) akcentēja pušu pārrunu nozīmīgumu pušu nodoma interpretācijai. Lietā pircējs līguma pārrunu laikā uzstāja uz kredīta vēstules izdošanu bankā līguma izpildes nolūkos. Neskatoties uz to, ka pārdevējs bija pieņēmis maksājuma pārskaitījumu, tas nenozīmē, ka nolīgums tika grozīts attiecībā uz maksājuma līdzekļiem. Tādējādi Starptautiskā Tirdzniecības palāta nolēma, ka pircējs nav atbrīvots no pienākuma veikt maksājumu ar kredīta vēstules izdošanu³¹.

Autore piekrīt, ka primāri ir jāpievērš uzmanība no līguma izrietošu pienākumu vārdiskajam formulējumam, taču ne vienmēr tas atspoguļo līdzēju patieso izpratni par līgumiskajiem pienākumiem. Tāpēc neatkarīgi no vārdiskā formulējuma, autores ieskatā, jāņem vērā visi citi lietas apstākļi kā pirmslīguma pārrunas, jo, tikai izvērtējot visus lietas apstākļus, var visprecīzāk noteikt līguma pušu nodomu un izpratni par līgumiskiem pienākumiem.

Īpaša uzmanība jāpievērš pušu paražām, kas ir svarīgs pušu nodoma interpretācijas instruments. Terminu „*paražas*” ir jādefinē pēc iespējas plašāk, lai nerastos situācija, ka atsevišķas pušu paražas tiek izslēgtas no definīcijas, jo tā ir pārāk šaura. Ja prakse ir attīstījies individuālās attiecībās starp divām pusēm, šī prakse tiek uzskatīta par pušu savstarpējām paražām un ir spēkā tikai starp šīm pusēm. Lai izveidotu prakse, pusēm ilgāku laiku jāuztur darījuma

²⁷ Honnold O. J., 1999, par.107.1

²⁷ CISG-AC Opinion No.13, 2013

²⁸ Schlechtriem P & Schwenzler I., 2010, p.192

²⁹ Konvencijas 8.panta 3.daļa

³⁰ Starptautiskā Tirdzniecības palāta, spriedums Modes produktu lietā No. 11849 (Fashion products case), 2003, par.7. Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/031849i1.html>, [aplūkots: 10.02.2018]

³¹ Ibid.

attiecības, kā rezultātā rodas paļāvība, ka arī nākotnē puses rīkosies tā, kā rīkojās visas iepriekšējās reizes³².

Lai gan saprātīgas personas jēdziens un situācijas interpretācija no saprātīgas personas viedokļa patiesi var veicināt strīda atrisināšanu, autores ieskatā praksē var sastapties ar situācijām, kuras tomēr noved strupceļā. Piemēram, nav skaidrs, kā rīkoties, ja abas divas līguma puses rīkojas kā saprātīgas personas, ņemot vērā katras puses lingvistisko un kultūras izcelsmi, procesuālās un tehniskās zināšanas par darījumu. Šāda situācija var rasties, piemēram, ja līgums ir noslēgts divās valodās un to tulkojumi ir neprecīzi, pastāv būtiska atšķirība terminu izpratnē un līgumā nav norādīts, kura valoda prevalē pretrunu gadījumā.

Līdzīgi, autores ieskatā, nav saprotams, kā rīkoties, ja Vācijas līguma pusei ir sava saprātīgās personas izpratne, savukārt ASV līguma pusei sava saprātīgās persona izpratne³³. Rezultātā rodas situācija, kurā nevienas puses darbību un paziņojumu interpretācija nebūs prevalējoša, jo abas puses rīkojas kā saprātīgas personas³⁴. Atbilstoši prof. Jorsi (*prof. Eörs*) šādā gadījumā tiesai vai šķīrējtiesai, interpretējot pušu nodomu, jāvadās no Konvencijas 8.panta 3.daļa, un, pamatojoties uz to, var nonākt pie secinājuma, ka līgums ir spēkā neesošs³⁵.

Autore piekrīt, ka gadījumā, ja abu pušu darbību un paziņojumu interpretācija ir saprātīga no abu pušu skatupunkta, pastāv risks, ka līgums tiks atzīts par spēkā neesošu. Taču, ņemot vērā, ka Konvencijas izpratnē līgums tiek noslēgts ar brīdi, kad puses panāk vienošanos par līguma būtiskajām sastāvdaļām (*essentialia negotii*), tas ir, precī, cenu un daudzumu³⁶, autores ieskatā, tikai retos gadījumos līgums tiks atzīts par spēkā neesošu. Izņēmums būtu situācija, kad pušu darījumu attiecību nodibināšanai par būtiskām sastāvdaļām uzskata ne tikai precī, cenu un daudzumu, bet arī, piemēram, preču piegādes vai iepakojuma veidu³⁷.

Autoresprāt, interesants, taču no autores viedokļa ļoti atšķirīgs ir prof. Fraida (*prof. Fried*) uzskats, ka līgumiskās attiecības ir atkarīgas nevis no pušu nodoma, bet no ārējiem apstākļiem, kuri nosaka, kādām ir jābūt pušu attiecībām. Prof. Farida ieskatā saprātīga persona darbojās

³² Bout P., Trade Usages: Article 9 of the Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Pace Law School Institute of International Commercial Law, 1999, par.12. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/bout.html>, [aplūkots: 10.02.2018]

³³ Eörsi G., [b.g], p. 2-19

³⁴ Farnsworth E.A., 2005, par.3.2.

³⁵ Eörsi G. [b.g], p. 2-19. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/eorsi1.html>, [aplūkots: 10.02.2018]

³⁶[b.a], Guide to Article 14, CISG datubāze, 2007. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ELTPcomp14.html>, aplūkots: 24.12.2017

³⁷ Schlechtriem P., Schwenzer I., 2010, p.189

atbilstoši tam, ko sabiedrība uzskata par atbilstošu un saprātīgu pušu attiecību nodibināšanai³⁸. Hipotētiski var rasties šāda situācija: puse apzināti paraksta līgumu, kurš uzliek tai pienākumus uzņemt atbildību par tās piegādātāju darbībām. Taču sabiedrības ieskatā šāds pienākums ir nesamērīgs un puse nevarēja apzināties, ka parakstot līgumu, tā uzņemas atbildību par trešo pušu darbībām, kuras tā nevarēs pilnībā kontrolēt. Rezultātā šāds līguma punkts nebūtu uzskatāms par saistošu, neskatoties uz to, ka puse izdarīja visu saprātīgi iespējamu, lai otra puse apzinātos tās nodomu ieviest līgumā šādu pienākumu.

Autore nepiekrīt prof. Fraida viedoklim, ka saprātīgās persona koncepts atspoguļo sabiedrības viedokli, jo šāds secinājums būtu pretrunā starptautiski atzītajam līguma brīvības principam, kurš paredz, ka puses var brīvi izvēlēties ar ko un kāda satura līgumu tās slēdz. Turklāt līgums ir juridisko instrumentu, kuri regulē pušu attiecības, hierarhijas augšgalā³⁹, tāpēc pušu brīvību nevar ierobežot ar sabiedrībā uzliktiem standartiem, izņemot, ja darbības ir aizliegtas ar likumu.

Ievērojot aspektus, kuri jāņem vērā pušu nodoma interpretācijai Konvencija kontekstā, autores ieskatā, risinot iepriekš izklāstīto jautājumu par pārdevēja standarta noteikumu piemērošanu vāžu pārdošanas darījumā⁴⁰, jāņem vērā šādi aspekti:

1) pārdevējs vēstulē skaidri uzsvēra, ka pārdevēja standarta noteikumi parasti tiek piemēroti līdzīgos darījumos un tika piemēroti līgumā ar pircēju par dekoratīvo svečturu piegādi, tāpēc var argumentēt, ka pircējs atbilstoši Konvencijas 8.panta 1.daļai zināja vai nevarēja nezināt, ka pārdevēja nodoms ir iekļaut tā standarta noteikumus līgumā. Taču, tā kā subjektīvais tests ir grūtāk izpildāms, efektīvāk un vienkāršāk būtu pielietot Konvencijas 8.panta 2.daļā iekļauto objektīvo jeb saprātīgās personas testu;

2) analizējot, vai saprātīgā persona pircēja vietā saprastu, ka pārdevēja nodoms ir iekļaut līgumā tā standarta teikumus, pirmkārt, jāvērtē vārdu formulējums, otrkārt, liela nozīme ir starp pusēm izveidotajai praksei un citiem apstākļiem, kuri veicināja darījuma attiecību nodibināšanu atbilstoši Konvencijas 8.panta 3.daļai. Vēstulē pārdevējs piemin, ka pušu atbildības sadalījums tiek regulēts tā standarta noteikumos, kuri tiek piemēroti līdzīgos darījumos. Šāds valodas

³⁸ DiMatteo L.A. The Counterpoise of Contracts: The Reasonable Person Standard and the Subjectivity of Judgment. South Carolina Law Review, 1997, p. 293-355. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/dimatteo5.html>, [aplūkots: 17.03.2018]

³⁹ Amissah R., The Autonomous Contract Reflecting the borderless electronic-commercial environment in contracting, Pace Law School Institute of International Commercial Law, 1999, par.3. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/amissah2.html>, [aplūkots: 10.02.2018]

⁴⁰ Supra 7.lpp

lietojums vien var tikt interpretēts kā ierosinājums piemērot līgumam pārdevēja standarta noteikumus;

3) būtiskāku lomu spēlē pušu iepriekšējā prakse, kā arī pircēja turpmākā rīcība. Līgumā par dekoratīvo sveču piegādi tika piemēroti tie paši pārdevēja līguma noteikumi, tādējādi pārdevējam radās paļāvība, ka tie var tik piemēroti arī šoreiz. Turklāt pēc vēstules saņemšanas pircējs tā vietā, lai iebilstu pret pārdevēja standarta noteikumu iekļaušanu līgumā, veica pirmo pasūtījumu. Atbilstoši Konvencijas 18.panta 1.daļai akcepts var būt ne tikai paziņojums, bet arī cita darbība⁴¹. Minētajā gadījumā par akceptu var uzskatīt apstākli, ka pircējs veica pasūtījumu.

Pamatojoties uz minēto, tiek secināts, ka strīda gadījuma par pircēja standarta noteikumu piemērošanu līgumam par vāžu piegādi, lietas iznākums visticamāk būtu par labu pārdevējam.

1.1.2. Pušu nodoms Latvijas normatīvā regulējuma ietvaros

Kā iepriekš secināts, nav izslēgta situācija, ka Latvijas tiesām ir jārisina standarta formu cīņa starptautiskajā pirkuma līgumā, piemērojot Latvijas likumu. Turklāt ar standarta formu cīņu var sastapties arī nacionālā strīda ietvaros. Lai mazinātu nenoteiktību un atvieglotu tiesu darbu, ir būtiski noskaidrot standarta formu inkorporācijas priekšnosacījumus Latvijas civiltiesībās. Minēto mērķi var vieglāk sasniegt, ja par pamatu ņem jau veiksmīgi attīstītu Konvencijas praksi standarta noteikumu inkorporācijā un standarta formu cīņā.

Konvencijas ietvaros standarta noteikumu iekļaušana ir daļa no līguma veidošanas, savukārt nodoma paziņošana otrai pusei ir viens no līguma noslēgšanas un arī standarta noteikumu inkorporācijas priekšnosacījumiem. Līdzīgi Latvijas normatīvajā regulējumā gribas izteikums ir pamats tiesiska darījuma nodibināšanai⁴², tāpēc, autores ieskatā, pēc analogijas ar Konvenciju gribas izteikums ir pamatelements arī standarta noteikumu iekļaušanai līgumā. Šīs apakšnodaļas mērķis ir saprast gribas izteikuma īpatnības Latvijas likumā un noskaidrot elementus, kuri Latvijas likuma ietvaros jāņem vērā, lai noskaidrotu, vai ieinteresētā līguma puse ir darījusi zināmu savu standarta noteikumu inkorporācijas gribu otrai līguma pusei.

Atbilstoši Civillikuma 1427.pantam „pie tiesiska darījuma būtības pieder tā taisītāja gribas izteikums⁴³”. Griba izteikums ir ārējs apliecinājums, kas rada noteiktas tiesiskas sekas⁴⁴.

⁴¹ Schlechtriem P., Schwenger I., 2010, p.221

⁴² Balodis K. Ievads Civiltiesībās, Rīga, Zvaigzne ABC, 2007, p.152

⁴³ Latvijas Republikas Civillikums: LV likums., 1472.panta. Pieņemts: 28.01.1937. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418>, [aplūkots: 14.04.2018]

⁴⁴ Balodis K., 2007, 152.lpp

Taču, lai panāktu tiesisko seku iestāšanos, gribai ir jābūt izteiktais, izrādītai vai izpaustai citā objektīvā veidā⁴⁵. Atbilstoši Civillikuma 1428.pantam gribu var izteikt vai nu noteikti, tas ir, tieši un nepārprotami, vai nenoteikti. Noteikts gribas izteikums tiek izdarīts mutvārdos, rakstveidā vai ar zīmju palīdzību, kurām var piešķirt vārdu nozīmi. Griba var tikt izteikta arī klusējot, un parasti izpaužas ar darbībām bez vārdiem. Klusēšanu bez jebkādam darbībām izvērtēt ir ļoti grūti, tāpēc atbilstoši Civillikuma 1430.pantam klusēšana lielākoties nav atzīstama nedz par piekrišanu, nedz par noliegšanu⁴⁶.

No minētā autore secina, ka pusei, kura vēlas iekļaut savus standarta noteikumus līgumā, ir jāizsaka sava griba, kura var izpausties ar vārdiem - tad nolūks ir tieši paziņots otrai pusei, vai ar darbībām, piemēram, standarta noteikuma tekstu nosūtīšanu otrai līguma pusei, ko autore detalizētāk analizēs nākamajā apakšnodaļā.

Taču ne vienmēr gribas izteikums ir nepārprotams, un strīda gadījumā, kad lietas dalībniekiem ir dažādi viedokļi par darījumā lietotu vārdu, izteicienu un darbību nozīmi, rodas nepieciešamība pēc gribas izteikumu un tiesiska darījuma iztulkošanas. Latvijas tiesībās tiek izmantoti divi iztulkošanas veidi – subjektīvā un objektīvā iztulkošana. Subjektīvās iztulkošanas ceļā tiek noskaidrots gribas izteicēja priekšstats par viņa gribas izteikuma saturu (tiek vērtēta iekšējā griba), savukārt objektīvās iztulkošanas ceļā tiek noskaidrota šīs gribas ārējā izpausmes⁴⁷, proti, kā gribas izteikums tiktu izprasts sabiedrībā. Lai gan Civillikumā nav skaidri iestrādāts sapratīgās personas institūts⁴⁸, autore secina, ka Latvijas tiesībām piemērojamie iztulkošanas veidi ir līdzīgi Konvencijas 8.panta ietvertām un iepriekšējā apakšnodaļā izklāstītām interpretācijas metodēm.

Atbilstoši Civillikuma 1504.pantam „darījumu iztulkojot jāskatās uz darījumā lietotu vārdu nozīmi, un, ja tie nav divējādi saprotami, tad tie cieši jāievēro⁴⁹”. Tādējādi Latvijas civiltiesībās **galvenā nozīme ir darījumā lietotu vārdu noskaidrošanai**, norādot, ka Civillikums dod priekšroku objektīvai iztulkošanas teorijai⁵⁰. Savukārt saskaņā ar Civillikuma 1505.pantu tikai gadījumā, „ja rodas šaubas par vārda nozīmi, jāievēro to jēgums un darījuma dalībnieku skaidri

⁴⁵ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: ceturrtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskā redakcijā. Rīga, Mans Īpašums, 1998, 37.lpp

⁴⁶ Balodis K., 2007, 153.lpp

⁴⁷ Ibid 234.-235.lpp

⁴⁸Danovskis E., [b.g.], 13.lpp. Pieejams: https://www.cobalt.legal/files/bundleNewsPost/2066/22_08_2007_JV_Edvins.pdf, [aplūkots: 18.02.2018]

⁴⁹ Civillikuma 1504.pants

⁵⁰ Danovskis E., [b.g.], 5.lpp

izsacītais vai kā citādi izdarītais nodoms⁵¹”. No minētām tiesību normām izriet, ka **tikai gadījumā, ja vārdu nozīme nav nepārprotama, tiks ņemti vērā citi apstākļi**, no kuriem tiks izsecināta pušu patiesā griba, kā dalībnieku darbības un izteicieni pirms darījuma noslēgšanas, pirmslīguma sarunas, pušu starpā izveidotā ierastā prakse⁵². Šajā aspektā autore saskata atšķirību no Konvencijā ietvertās interpretācijas metode, jo Konvencijas 8.panta 3.daļa paredz ne tikai vārdu nozīmes, bet arī visu citu darījuma noslēgšanai nozīmīgu apstākļu iztulkošanu, tādējādi pušu gribu veido visu šo apstākļu kopums.

Turklāt atšķirībā no Konvencijas, kura paredz visu pušu paziņojumu iztulkošanu, Civillikuma 1506.pants nosaka, ka „pavisam tumši un nesaprotami, kā arī sevī pretrunīgi gribas izteikumi nemaz nav iztulkojami, bet ir atzīstami par neesošiem⁵³”. Taču Civillikums 1506.pants tiek piemērots tikai ļoti retos gadījumos, jo pat ļoti neskaidri gribas izteikumi ir jācenšas iztulkot un nepieciešamības gadījumā jālūdz otras puses palīdzība⁵⁴. Turklāt jāatceras, ka personu pašnoteikšanās jeb līguma satura brīvība piešķir tiesības iekļaut līgumā kaut ko nesapratīgu vai pat muļķīgu, un Civillikuma 1506.pants neattiecas uz šādiem gadījumiem⁵⁵.

Gadījumā, ja gribas iztulkošanas gaitā tiek secināts, ka pušu griba sakrīt, tad tā veido kopējo nodomu. Taču, ja pušu izpratne par darījuma nosacījumiem nesakrīt vai patieso gribu nevar noskaidrot, atbilstoši Civillikuma 1508.pantam un 1509.pantam darījums ir tulkojams par labu parādniekam. Minētās normas atspoguļo prezumpciju, ka bieži vien kreditors ir līguma puse, kura gūst priekšrocības no specialu klauzulu iekļaušanas līguma, šī iemesla dēļ noteikumi, par kuriem puses nepanāca skaidru vienošanos, tiek iztulkoti par labu parādniekam - līguma vājākajai pusei⁵⁶. Praksē var rasties šāda situācija: pirmslīguma pārrunās abas puses izsaka gribu piemērot savus standarta noteikumus, gala vienošanās netiek panākta, līgums tiek noslēgts, taču katra puse turpina uzskatīt, ka tās standarta noteikumi ir piemērojami. Pirkuma līguma noslēgšanas ietvaros pārdevējam ir pienākums dod pircējam precī, kurai ir mantiska vērtība, un saņemt pirkuma maksu, tātad pārdevējs šajā gadījumā tiek uzskatīts par parādnieku⁵⁷. Tādējādi strīda gadījumā pastāv iespēja, ka tiesa nospiedīs, ka piemērojami ir pārdevēja kā parādnieka standarta noteikumi.

⁵¹ Civillikuma 1505.pants

⁵² Balodis K., 2007, 237.lpp

⁵³ Civillikuma 1506.pants

⁵⁴ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: ceturrtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskā redakcijā. Rīga, Mans Īpašums, 1998, 77.lpp

⁵⁵ Danovskis E., [b.g.], 16.lpp

⁵⁶ Ibid, 19.lpp

⁵⁷ Civillikuma komentāri, 1998, 15.lpp

Secinot, atšķirībā no Konvencijas, kur pušu nodoma interpretācijai vērā tiek ņemti visi lietai atbilstošie apstākļi, tai skaitā, pārrunas un starp pusēm izveidotās paražas, Latvijas normatīvajā regulējuma lielākais uzsvars tiek likts uz vārdu formulējumu. Tikai gadījumā, ja vārdu nozīme rada šaubas par puses gribu, vērā tiek ņemti citi darījuma apstākļi. Tādējādi, lai nodrošinātu, ka standarta noteikumi tiek inkorporēti līgumā, svarīgi ir definēt gribu vārdiski pēc iespējas skaidrāk un nepārprotamāk, lai tiesai nerastos šaubas, ka otra līguma puse vai saprātīga puse otras līguma puses vietā zināja vai nevarēja nezināt standarta noteikumu inkorporācijas nodomu.

Ievērojot no Civillikuma izrietošās gribas iztulkošanas īpatnības, autores ieskatā, iepriekšminētajā piemērā⁵⁸ par vāžu pārdošanas darījumu tiesai jāņem vērā šādi apstākļi:

1) atbilstoši Civillikuma 1428.pantam pārdevējs izteica gribu piemērot savus standarta noteikumus kā tieši ar vārdiem, vēršot e-pastā pircēja uzmanību, ka atbildības sadalījums ir sīkāk regulēts pārdevēja standarta noteikumos, kurus puses piemēroja jau iepriekš, gan netieši ar darbībām – pievienojot e-pastam pārdevēja standarta noteikumus;

2) atbilstoši Civillikuma 1504.pantam primāra uzmanība tiek pievērsta lietotajai valodai, kura cieši ir jāievēro, ja vien tā nesaskan ar pušu gribu. Autores ieskatā tiesai nebūtu nepieciešams pētīt citus lietas apstākļus, jo pārdevēja griba ir skaidri izsecināma no e-pastā lietoto vārdu formulējuma “vēršam Jūsu uzmanību, ka atbildības sadalījums katrā no vāžu piegādes posmiem ir sīkāk regulēts mūsu standarta noteikumos, kuri parasti tiek piemēroti līdzīgos darījumos”, kurš nerada šaubas par pārdevēja gribu piemērot līgumam savus standarta noteikumus;

3) turklāt arī pircējs izteica savu gribu un piekrišanu piemērot pārdevēja noteikumus, jo tā vietā, lai iebilstu pret noteikumu piemērošanu, tas uzsāka līguma izpildi – darbība, kas atbilstoši Civillikuma 1428.pantam netieši izsaka gribu un piekrišanu ar konkludentām darbībām.

Pamatojoties uz minēto, autore konstatē, ka strīda gadījuma par standarta noteikumu piemērošanu līgumā par vāžu piegādi, tiesa, piemērojot gan Konvenciju, gan Civillikumu, nonākts pie secinātu, ka pārdevējs darīja zināmu pircējam gribu piemērot līgumam savus standarta noteikumus, šādi izpildot pirmo priekšnosacījumu standarta noteikumu inkorporācijai līgumā.

⁵⁸ Supra 7.lpp

1.2. Standarta noteikumu satura atklāšanas otrai līguma pusei

Otrais no Konvencijas izrietošais priekšnosacījums standarta noteikumu iekļaušanai līgumā ir „darīt pieejamu”, atklāt otrai līguma pusei standarta noteikumu saturu („*making available*” requirement) pirms līguma noslēgšanas⁵⁹. Lai gan Latvijas normatīvai regulējums un tiesu prakse neuzliek pusei šādu pienākumu, ir saskatāma saikne starp gribas izteikšana iekļaut līgumā standarta noteikumus un to satura atklāšanu. Autore piekrīt prof. Baloža teiktajam, ka „gribas izteikumiem nav jēgas, kamēr gribas adresātam nav bijusi iespēja uzzināt to saturu⁶⁰”.

Šīs apakšnodaļas mērķis ir noskaidrot, kādas darbības ir jāveic, lai līguma puse objektīvi sniegtu otrai līguma pusei iespēju iepazīties ar tās standarta noteikumu saturu pirms līguma noslēgšana. Īpaša uzmanība jāpievērš darījumiem, kuri tiek noslēgti interneta vidē, radot virkni jautājumu, piemēram, vai standarta noteikumu iekļaušanai pietiek ietvert atsauci kādā no vēstulēm vai arī nosūtīt mājaslapas hipersaiti, kur noteikumi ir atrodami. Veiktās analīzes rezultātā autore secinās, vai iepriekšminētajā vāžu piegādes darījumā pārdevējs izpildīja un, ja izpildīja, tad kādā veidā, pienākumu atklāt standarta noteikumu saturu.

Joprojām nav panākta vienota izpratne attiecībā uz „darīt pieejamu” pienākuma iztulkošanu Konvencijas ietvaros, taču ir izkristalizējušies vairāki veidi un priekšnoteikumi pienākuma izpildei. Latvijas civiltiesībās autore nesaskata pienākuma “darīt pieejamu” analogisku regulējumu vai tiesu praksi, taču ir nepārprotami, ka gribas saturs ir jāatklāj, lai tas saistītu adresātu. Tādēļ autore uzskata, ka Latvijas normatīvā regulējuma pilnveidošanai un standarta formu cīņas risināšanai būtu lietderīgi smelties atziņas, kuras izteica citu valstu tiesas, interpretējot “darīt pieejamu” pienākumu Konvencijas kontekstā. Turpmāk darbā tiks izklāstīti no Konvencijas izrietošie biežāk sastopami veidi un priekšnosacījumi, kā standarta noteikumi tiek „darīti pieejami” otrai līguma pusei un analizēts, kurš no veidiem ir visdrošākais, lai nodrošinātu noteikumu inkorporāciju līgumā.

1.2.1. Standarta noteikumu iekļaušana bez satura atklāšanas

Nacionālās tiesas Vācijā un Nīderlandē izvirza visstingrākās standarta noteikumu inkorporācijas prasības, proti, standarta noteikumi netiek iekļauti līgumā, ja ieinteresētā līguma puse nenosūta standarta noteikumu kopiju otrai līguma pusei pirms līguma noslēgšanas. Stingro standarta noteikumu inkorporācijas prasību ieviesa Vācijas Augstākā tiesā iepriekšminētajā

⁵⁹ CISG Advisory Council Opinion No.13, 2013

⁶⁰ Balodis K., 2007, 156.lpp

Mašīnbūves lietā (*Machinery case*) un tās argumentācijai sekoja zemākās instances tiesas Vācijā un Nīderlandē⁶¹. Kā piemēru var minēt Rūpniecisko instrumentu lietu (*Industrial tools case*)⁶², kurā Vācijas apelācijas tiesa (*Oberlandesgericht*) nolēma, ka ar atsauci vien uz standarta noteikumiem nepietiek, lai iekļautu līgumā standarta noteikumos norādīto jurisdikcijas klauzulu.

No vienas puses, autore saprot Vācijas Augstākās tiesas stingrās nostājas iemeslu – aizsargāt otru līguma pusi, novēršot situāciju, ka tā ir saistīta ar standarta noteikumiem, ar kuru saturu tai nebija iespējas iepazīties pirms līguma noslēgšanas. Taču, no otras puses, autore apzinās, ka prasība visos gadījumos fiziski nosūtīt standarta noteikumu kopijas otrai līguma pusei ir nepraktiska 21.gadsimta biznesa vidē, kurā “darīt pieejamu” dokumenta tekstu var ļoti dažādos veidos – ne tikai fiziski sūtīt kopijas, bet arī nosūtīt hipersaiti uz mājaslapu, kurā standarta noteikumi ir pieejami un lejupielādējami.

Tāpat kā autores arī dominējošais akadēmiķu viedoklis par Vācijas Federatīvās tiesas pieeju ir visai kritizējams, jo nedz Vācijas nacionālajā, nedz starptautiskajā komerciesību praksē nav vispārīgi atzīts, ka standarta noteikumu tekstam jābūt fiziski pieejamam līguma noslēgšanas laikā⁶³. Prof. Šmidt-Kesela (*Prof. Schmidt-Kessel*) ieskatā Vācijas Federatīvajai tiesai nav autoritātes standarta noteikumu iekļaušanas jautājumā, un tāpēc tās pieeja ir noraidāma⁶⁴. Savukārt prof. Magnus (*Prof. Magnus*) uzskata, ka riska sadalījums būtu nevienlīdzīgs un negodīgs, ja standarta noteikumu inkorporācijai līgumā pietiktu ar vienkāršu atsauce un otrai pusei pašai pirms līguma noslēgšanas būtu jāmeklē standarta noteikumu saturs⁶⁵.

Autore piekrīt prof. Magnusa viedoklim, ka būtu negodīgi uzskatīt atsauci uz standarta noteikumiem vien par pietiekamu to inkorporācijai līgumā. Pirmkārt, atsauce nav pietiekama, lai vērstu otras puses uzmanību, un tāpēc pirmā līguma puse tiek nostādīnāta labvēlīgākā pozīcijā. Rezultātā puse paraksta līgumu, neapzinoties, ka šādi tā piekrīt arī standarta noteikumu piemērošanai. Otrkārt, informēšanas pienākumu būtu samērīgi uzdot pusei, kura ir ieinteresēta standarta noteikumu iekļaušanā līgumā.

Jāmin gan, ka Anglo-sakšu tiesību sistēmas valstīs plaši izplatīts un piemērojams ir *caveat subscriptor* princips. Tas paredz, ka puse ir saistīta ar līguma saturu, kuru tā ir parakstījusi,

⁶¹ CISG Advisory Council Opinion No.13, 2013

⁶² Vācijas apelācijas tiesa, 20.12.2007, spriedums Nr. 8 U 138/07 Rūpniecisko instrumentu lieta, (*Industrial tools case*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/071220g1.html>, [aplūkots: 04.04.2018]

⁶³ Eiselen S., 2011, p.12

⁶⁴ Ibid

⁶⁵ Magnus U., 2008

neatkarīgi no tā, vai tā ir to izlasījusi un sapratusi (izņemot maldu gadījumā)⁶⁶. Tādējādi, parakstot līgumu, kurš satur atsauci uz standarta noteikumiem, puse ir saistīta ar standarta noteikumu saturu. Šāda Anglo-sakšu tiesību sistēmas valstu pieeja gan neguva atbalstu Konvencijas dalībvalstu tiesu vidū, kuras atbilstoši Konvencijas 8.panta 3.daļai skatās uz visu lietas apstākļu kopumu un ņem vērā ne tikai paraksta esamību uz līguma, bet arī citus būtiskus līguma noslēgšanas apstākļus, tai skaitā, pirmslīguma pārrunas un apstākļus, kuros līgums tika parakstīts.

Pienākums nosūtīt standarta noteikumus izriet tostarp no labas ticības principa, kurš ir ietverts Konvencijas 7.pantā⁶⁷. Labas ticības princips cita starpā paredz, ka otra puse atbilstoši Konvencijas 8.pantam nedrīkst maldināt par savu nodomu, proti, otra puse nav tiesīga radīt maldīgu iespaidu, ka tā ir apstiprinājusi standarta noteikumus, ja pušu komunikācijā uz tiem ir atsauce⁶⁸. Autore atbalsta uzskatu, ka līguma pusēm ir pienākums izvairīties no maldīgu iespaidu radīšanas un gadījumā, ja šādi iespaidi tiek radīti, pusēm atbilstoši jāuzņemas atbildība par izraisītajām sekām.

Ne tik stingras inkorporācijas prasībās kā Vācijas tiesas izvirza Austrijas tiesas, kuras uzskata, ka standarta noteikumu ieļaušanai līgumā pietiek ar skaidru atsauci. Piemēram, Propāna lietā (*Propane case*)⁶⁹ Austrijas Augstākā tiesa (*Oberster Gerichtshof*) nolēma, ka būtiskākais standarta noteikumu iekļaušanas priekšnosacījums ir, ka otra puse zināja vai nevarēja nezināt otras puses inkorporācijas nodomu. Noteikumi var tikt iekļauti piedāvājumā arī netieši vai to iekļaušana var tikt izsecināta no pirmslīguma sarunām⁷⁰. Citiem vārdiem, piemērojot Konvenciju, ar atsauci uz standarta noteikumiem var pietikt, ja saprātīga persona otras līguma puses vietā zināja vai nevarēja neapzināties pirmās līguma puses standarta noteikumu inkorporācijas nodomu.

Autore piekrīt dominējošajam uzskatam, ka Propāna lietā izvirzītais kritērijs standarta noteikumu iekļaušanai līgumā ir samērīgāks un reālistiskāks⁷¹ nekā Vācijas Augstākās tiesas

⁶⁶ Govinden K., *Against the strict application of the caveat subscriptor rule in the context of contracts of necessity*, 2012, p.8. Pieejams: https://researchspace.ukzn.ac.za/xmlui/bitstream/handle/10413/9979/Govinden_Kaelin_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y, [aplūkots: 18.04.2018]

⁶⁷ Magnus U., 2008

⁶⁸ Eiselen S., 2011, p.12

⁶⁹ Austrijas Augstākā tiesa, 06.02.1996, spriedums Nr. 10 Ob 518/95 Propāna lieta (*Propane case*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960206a3.html>, [aplūkots: 17.02.2018]

⁷⁰ *Propane case*, 1996. Arī skat. Austrijas Augstākā tiesa, 17.12.2003 spriedums lietā Nr.7 Ob 275/03x Tantaluma pulvera lieta (*Tantalum powder case*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/031217a3.html>

⁷¹ CISG Advisory Council Opinion No.13, 2013, par.2.7

izvirzītās stingrās prasības, kuras ir pretrunā mūsdienu biznesa tendencēm. Taču jebkurā gadījumā ar atsauci vien var nepietikt, jo riska sadalījums starp pusēm būtu nesamērīgs, tāpēc noteikumu saturs ir jāatklāj jebkādā ieinteresētai līguma pusei ērtākā veidā (skat. Tabulu Nr.2).

Tabula Nr.2 Standarta noteikumu satura atklāšanas pienākuma izpildes prasības

Stingra prasība	Samērīga prasība	Vāja prasība
Standarta noteikumiem jābūt fiziski pievienoti (atbalsta zemākās tiesas Vācijā un Nīderlandē). Pārāk stingra prasība, tiek kritizēta, jo neatbilst mūsdienu realitātei - līgumu noslēgšanai elektroniskā vidē.	Standarta noteikumiem jābūt pievienoti vai darītiem pieejamiem jebkādā citā veidā , piemēram, elektroniski nosūtot hipersaiti (kritērijs izvirzīts Mašīnbūves lietā, atbalstīts akademiķu vidū).	Pietiek ar atsauci uz standarta noteikumiem bez to satura faktiskās atklāšanas (Austrijas Augstākās tiesas spriedums Propāna lietā). Pieeja netiek pilnībā atbalstīta, jo netaisnīgs riska sadalījums - pusei pašai jāpieprasa noteikumu teksts, lai gan pirmās puses interesēs ir to iekļaušana līgumā.

1.2.2. Standarta noteikumi uz pasūtījuma veidlapas pirms līguma noslēgšanas

Grūtāk ir atrisināt standarta noteikumu inkorporācijas jautājumu, ja standarta noteikumi ir iekļauti, piemēram, uz rēķina pēc līguma noslēgšanas, norādīti uz pasūtījuma veidlapas vai pievienoti e-pastam bez skaidras atsauces tekstā. Isea lieta (*ISEA Industrie v. Lu*⁷²) ir piemērs tam, kā tiesas analizē un kādas argumentācijas nepilnības pieļauj šāda inkorporācijas jautājuma pētīšanā⁷³.

Isea lietā Parīzes apelācijas tiesa (*Cour d'appel*) lēma par standarta noteikumu iekļaušanu līgumā, ja pircējs nosūta pārdevējam pasūtījuma veidlapu bez jebkādas norādes uz standarta noteikumiem veidlapas priekšējā pusē, taču ar uzdrukātiem pircēja standarta noteikumiem veidlapas otrajā pusē. Parīzes apelācijas tiesa nosprieda, ka atbilstoši Konvencijas 18.panta 2.daļai līgums tika noslēgts brīdī, ka pircējs saņēma pasūtījuma formu ar pārdevēja parakstu uz tās. Taču tā kā pasūtījuma formas priekšpusē nebija skaidras atsauces uz standarta noteikumiem,

⁷² Francijas tiesa, 13.12.1995, spriedums Nr. 95-018179 SEA Industijas lietā (SEA Industrie v. Lu). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/951213f1.html>, [aplūkots: 17.02.2018]

⁷³ CISG Advisory Council Opinion No.13, 2013 par.2.9-2.11.

kuri atradās formas otrajā pusē, nevar uzskatīt, ka pārdevēja paraksts liecina tostarp par piekrišanu pircēja standarta noteikumiem⁷⁴.

Iesa lietā tiesa nav norādījusi, vai pasūtījuma veidlapas otrā pusē norādītā informācija bija pamanāma, kā arī nav analizējusi, vai saprātīga persona pārdevēja vietā būtu pamanījusi standarta noteikumus dokumenta aizmugurē. Tādējādi secināms, ka tiesa bez objektīva un izvērsta pamatojuma nonāca pie secinājuma, ka atsauces trūkums uz standarta noteikumiem piedāvājuma veidlapas priekšpusē ir pietiekams apstākļi, lai nepiešķirtu juridisku nozīmi informācijai dokumenta otrā pusē⁷⁵.

Autores ieskatā Parīzes apelācijas tiesas pieeja ir ārkārtīgi pretrunīga, jo netiek veikts un ņemts vērā tik būtisks Konvencijas interpretācijas institūts kā saprātīgas personas princips. Turklāt netiek piešķirta nozīme citiem lietas apstākļiem kā, piemēram, standarta noteikumu burtu lielumam un valodai, kas pamatotu, vai pārdevējam patiesi netika dota saprātīgā iespēja uztvert pircēja inkorporācijas nodomu un iepazīties ar noteikumu saturu. Turklāt rodas jautājums, kuram tiesa nepievērsa pienācīgu uzmanību - vai pārdevēja rīcībā nav saskatāms labas ticības principa pārkāpums, jo saprātīga persona pārdevēja vietā varēja redzēt, taču ignorēja standarta noteikumus veidlapas otrā pusē.

Tik stingra pieeja ir pretrunā analogiskām situācijām, kuru risināšanai citu valstu nacionālās tiesas piemēroja citādāku pieeju. Piemēram, Zelta ielejas lietā (*Golden Valley Grape Juice case*⁷⁶) kā pielikums e-pastam tika nosūtīts piedāvājums, garantijas noteikumi, kā arī standarta noteikumi. Piedāvājumā nebija konkrētas norādes uz standarta noteikumiem, taču, neskatoties uz to ASV apgabaltiesa (*U.S. District Court*) nolēma, ka piedāvātāja nolūks iekļaut līgumā visus e - pastam pievienotos pielikums bija skaidrs un saprotams. ASV apgabaltiesa pamatoja savu lēmumu uzsverot: „Vispārējie nosacījumi tika pievienoti kopā ar pārdošanas cenu un citu pārdošanas informāciju tādu kā informāciju par garantiju un banku, kas tika iekļauta e-pastā. [...] **[V]ispārējie nosacījumi netika piemēroti pēc līguma noslēgšanas.** Vispārējie nosacījumi veido piedāvājuma daļu, [...] [un] nav strīda, ka [pircējs] pārskatīja vismaz vienu no e-pastam pievienotajiem pielikumiem – garantijas noteikumus⁷⁷”.

⁷⁴ SEA Industrie v. Lu, 1995

⁷⁵ Eiselen S., 2011, p.15

⁷⁶ ASV Federālā apgabaltiesa, 21.01.2010, spriedums Nr. CV F 09-1424 LJO GSA Zelta ielejas lietā (*Golden Valley Grape Juice and Wine, LLC v. Centrisys Corporation et al.*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/100121u1.html>, [aplūkots: 17.02.2018]

⁷⁷ Golden Valley Grape Juice case, 2010

Kā redzams, Isea un Zelta vīnogu lietā nacionālās tiesas analizēja identisku jautājumu – kā rīkoties, ja piedāvājumā nav skaidras norādes un standarta noteikumiem, taču neatkarīgi no tā pieeja to saturam tika nodrošināta – taču nonāca pie atšķirīgiem secinājumiem. Autores ieskatā jāpiekrīt ASV apgabaltiesas pieejai, kas ir komerciāli daudz saprātīgāka. Proti, nevar izslēgt standarta noteikumu piemērošanu, ja tie ir skaidri pamanāmi – pievienoti e-pastā vai uzdrukāti dokumenta otrā pusē, un ir redzams, ka saprātīga persona otras pusē vietā nevar ignorēt noteikumu paziņošanu⁷⁸.

Analizējot, vai standarta noteikumi ir saprātīgi pamanāmi, cita starpā jāņem vērā arī burtu lielums. Ir atzīts, ka standarta noteikumi, kuri ir rakstīti ar tik maziem burtiem, ka tos nevar saprātīgi izlasīt, nevar tikt uzskatīti par inkorporētiem līgumā⁷⁹. Tādējādi nepietiek vien pievienot standarta noteikumus e-pastam, ir jāpārliciecinās, ka to burtu izmērs ir pietiekams un otrai pusē neradīsies lasīšanas grūtības.

1.2.3. Standarta noteikumu valoda

Starptautiskie darījumi ļoti bieži tiek noslēgti neitrālā valodā, piemēram, angļu valodā, vai arī vienā no līgumslēdzēju pušu valodām. Šādos gadījumos līgums bieži vien satur atsauci uz pircēja vai pārdevēja standarta noteikumiem, kuri ir pieejami atšķirīgās valodās. Rodas jautājums - vai standarta noteikumu inkorporācija līgumā šādos gadījumos ir spēkā? Šajā jautājumā ir vērojama viedokļu atšķirība.

Prof. Magnusa ieskatā atsauce uz standarta noteikumiem ir spēkā tikai tādā gadījumā, ja tā ir formulēta līguma valodā. Proti, līguma valoda ir valoda, kurā puses sazinājās pirms līguma noslēgšanas un kurā noslēgts līgums. Taču var izmantot arī atsauci tādā valodā, kuru adresāts (vai tā pārstāvis) var uztvert un saprast. Tas pats ir attiecināms uz standarta noteikumiem, izņemot gadījumus, kad puses ilgstošās tirdzniecības attiecībās izmanto standarta noteikumus valodā, kura nav nedz līguma valoda, nedz valoda, kuru otra puse saprot. Šādā gadījumā labas ticības princips neatļauj līguma pusē iebilst pret noteikumu piemērošanu⁸⁰.

Prof. Magnusa viedoklis atbilst Vācijas apgabaltiesas (*Amtsgericht*) argumentācijai Trikotāžas lietā (*Knitware case*)⁸¹. Tiesa nosprieda, ka neskatoties uz to, ka Vācijas pārdevējs ir

⁷⁸ CISG-AC Opinion No. 13, 2013

⁷⁹ Francijas Apelācijas tiesa, 24.10.2000, spriedums Pelliculest lietā (Pelliculest v. Morton International). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/001024f1.html>, [aplūkots: 03.03.2018]

⁸⁰ Magnus U., 2008

⁸¹ Vācijas apgabaltiesa, 06.12.1995, spriedums Nr. 3 C 925/93 Trikotāžas lietā (Knitware case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/951006g1.html>, [aplūkots: 07.04.2018]

nosūtījis savus vispārējos darījumu noteikumus Itālijas pircējam, tie nekļūst par pirkuma līguma daļu. Secinājums pamatots ar to, ka standarta noteikumi ir vācu valodā – valodā, kuru Itālijas pircējs nesaprot, lai noteikumi tiktu inkorporēti līgumā tiem bija nepieciešams tulkojums itāļu valodā⁸².

Autore nevar pilnībā piekrist Vācijas rajona tiesas viedoklim, jo, neskatoties uz to, ka pusei ir tiesības iepazīties ar standarta noteikumu saturu pirms līguma parakstīšanas, pusei ir arī pienākums iebilst pret standarta noteikumu iekļaušanu vai kā minimums no Konvencijas izrietošais pienākums jautāt (“*duty to inquire*”)⁸³ neskaidrību gadījumā. Autores ieskatā, ja puse saņem standarta noteikumus sev nesaprotamā valodā, apzinoties vai nojaušot, ka otras puses nodoms ir iekļaut šos noteikumus līgumā, apstākļi, ka noteikumi ir nesaprotamā valodā neatbrīvo pusi no pienākuma iebilst. Attiecīgi, ja iebildumi nav saņemti un tiek uzsākta līguma izpilde, standarta noteikumi tiks piemēroti, izņemot, ja citi būtiski līguma noslēgšanas apstākļi liecina par pretēju.

Turklāt atbilstoši Konvencijas 18.panta 1.daļai apstiprinājums var izpausties kā darbība, piemēram, līguma izpildes uzsākšana bez iebildumiem. Ar šādu darbību līguma puse rada iespaidu, ka tā cita starpā apstiprina standarta noteikumu inkorporāciju. Jāmin, ka praksē sastopama problēma, ka līguma puses ļoti bieži nemaz neiedziļinās standarta noteikumu saturā, tāpēc rodas retorisks jautājums - vai ir būtiski kādā valodā noteikumi ir pieejami, ja līguma puses neizrāda pietiekamu interesi par to saturu⁸⁴.

Nemot vērā minēto, autores viedoklis vairāk sakrīt ar Kaseles rajona tiesas (*Kassel Landgericht*) secinājumiem Drēbju lielā (*Clothes case*)⁸⁵, proti, ka „puse, kas iesaistās pirmslīguma sarunās svešvalodā vai pieņem piedāvājumu svešvalodā, pieļauj svešvalodas nozīmes specifikācijas izmantošanu pret sevi, tāpēc **šaubu gadījumā pusei ir pienākums izvīrīt iebildumus**, lai gūtu pietiekamu pārliecību, **veikt nepieciešamās informācijas pieprasīšanu vai izmantot profesionālu tulkojumu**. Ja puse neveic šīs darbības, tā uzņemas atbildību par visām izrietošajām sekām saskaņā ar Konvencijas 8.panta 1.daļu⁸⁶”.

⁸² Ibid

⁸³ Beline T.M, Legal Defect Protected by Article 42 of the CISG: A Wolf in Sheep's Clothing, 7 University of Pittsburgh Journal of Technology Law & Policy, 2007. Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/beline.html>, [aplūkots: 04.04.2018]

⁸⁴ Eiselen S., 2011, p.16-17

⁸⁵ Vācijas rajona tiesa, 15.02. 1996, spriedums Nr. 11 O 4187/95 Drēbju lietā (Clothes case), par.25. Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960215g2.html>, [aplūkots: 17.02.2018]

⁸⁶ Clothes case, 1996, par.25.

Līdzīgi ASV apelācijas tiesa (*United States Court of Appeals*) MCC-Marmora keramikas lietā (*MCC-Marble Ceramic Center case*) uzsvēra, ka risku uzņemas puse, kura pieņem komunikāciju svešvaloda bez papildu aptaujāšanās. Tiesa norādīja, ka Konvencija neparedz aizsardzības mehānismus un atkāpšanās iespēju no līguma tikai tāpēc, ka persona neapdomīgi parakstīja līgumu svešvalodā un tāpēc nesaprata tā saturu⁸⁷.

ASV apelācijas tiesas argumentācija atspoguļo jau iepriekšminētu Anglo-sakšu sistēmas valstu *caveat subscriptor* principu⁸⁸, kurš, autores ieskatā, ir samērīgs. Autore piekrīt, ka būtu nepamatoti atbrīvot no atbildības pusi, kura paraksta līgumu, apzinoties standarta noteikumu inkorporācijas nodomu, taču nepievēršot tam pietiekamu vērību un nemēģinot kā minimums izteikt iebildumus pret standarta noteikumu iekļaušanu līgumā. Minētā situācija, autores ieskatā, nav identiska gadījumam, kad standarta noteikumi nav pievienoti piedāvājumam vai nav darīti pieejami jebkādā citā veidā. Šādā gadījumā puse, kura ir ieinteresēta standarta noteikumu iekļaušanā līgumā, nemēģina izpildīt informēšanas pienākumu un, tāpēc arī no otras līguma puses nav sagaidāma papildus rīcība.

Secinot iepriekš minēto, iekļaušanai līgumā standarta noteikumiem jābūt valodā, kurā notika pirmslīguma komunikācija vai valodā, kuru saprot otra puse. Taču jāņem vērā, ka standarta noteikumu nosūtīšana svešvalodā automātiski nenozīmē, ka tie neveido līguma daļu, jo nav saprotami saņēmēja pusei. Šādā gadījumā no līguma puses, kura saņēma standarta noteikumus, ir sagaidāma aktīva rīcība, tas ir, iebildumu izteikšana, tulkojuma pieprasīšana, un, ja šāda rīcība netiek veikta, pastāv varbūtība, ka strīda gadījumā tiesa, izvērtējot lietas individuālos apstākļus, noteiks, ka standarta noteikumi tika inkorporēti līgumā.

1.2.4. Standarta noteikumu iekļaušana *ex post*

Starptautiski ir atzīts, ka standarta noteikumu inkorporācijas priekšnosacījumiem jāizpildās pirms līguma noslēgšanas⁸⁹. Standarta noteikumi, kuri tiek pievienoti vēlāk (*ex post*), piemēram,

⁸⁷ ASV Apelācijas tiesa, 29.06.1998, spriedums Nr. 97-4250 MCC Marmora keramikas lietā (MCC-Marble Ceramic Center v. Ceramica Nuova D'Agostino). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980629u1.html>, [aplūkots: 18.02.2018]

⁸⁸ Supra 20-21.lpp

⁸⁹ Magnus U., Last Shot vs. Knock Out - Still Battle over the Battle of Forms Under the CISG, reproduced from Ross Cranston, Jan Ramberg & Jacob Ziegel, eds., Commercial Law Challenges in the 21st Century; Jan Hellner in memorium, Stockholm Centre for Commercial Law Juridiska institutionen, 2007, p. 185-200. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/magnus4.html>, [aplūkots: 18.02.2018]

rēķinos vai pasūtījumu veidlapā, netiek uzskatīti par līguma daļu⁹⁰ un atsauce uz tiem nekādā veidā negroza noslēgtā līguma nosacījumus⁹¹.

Izņēmums pieņemtajai praksei vērojams Ogu lietā (*Barbara Berry case*⁹²), kur ASV apgabaltiesa (*U.S. District Court*) nosprieda, ka atbildību izslēdzošā klauzula tika iekļauta līgumā, jo tā ar sarkaniem burtiem tika uzspiesta uz visām aveņu stādu kastēm. Nepastāv strīds, ka pircējs atvēra kastes un redzēja paziņojumu. Tiesas ieskatā, neskatoties uz to, ka šis bija vienīgais paziņojums par atbildības izslēgšanu, klauzula ir konsekventa un izpildāma. Secinājumu tiesa pamatoja ar starp pusēm pastāvošo praksi, proti, tika veikts pasūtījums, kuram sekoja rēķina izrakstīšana, aveņu kastes ar paziņojumu tika pieņemtas bez iebildumiem, tādējādi iekļaujot līgumā izslēdzošo klauzulu⁹³.

ASV apgabaltiesas pieeja neguva atbalstu akadēmiķu un citu Konvencijas dalībvalstu vidū. Kā noteica prof. Eiselen (*prof. Eiselen*)- līguma puse nevar vienpusēji pievienot papildu līguma nosacījumus pēc līguma noslēgšanas fakta⁹⁴. Turklāt Konvencijas normas tiktu pārkāptas, ja līgumam tiktu pievienoti papildud noteikumi, kuru iekļaušanu veicina tikai vienas līguma puses vienpusējā rīcība⁹⁵.

Autore atbalsta dominējošo viedokli, ka standarta noteikumu inkorporācija jāveic pirms līguma noslēgšana, jo pretēji tiktu pārkāpts tostarp taisnīguma princips, proti, līguma puse paļaujas uz līguma saturu, kuram tā deva piekrišanu līguma noslēgšanas brīdī, un netaisnīgi būtu pieļaut iespēju, ka līgums var tikt vienpusēji grozīts bez otras puses gribas.

Autore piekrīt, ka izņēmums nosacījumam, ka standarta noteikumu iekļaušana līgumā jāveic pirms līguma noslēgšanas, ir gadījums, kad starp pusēm atbilstoši Konvencijas 9.pantam tika nodibināta prakse iekļaut standarta noteikumus pēc līguma noslēgšanas, sūtot rēķinus vai uzdrukājot standarta noteikumus redzamā vietā uz preču iepakojuma⁹⁶.

⁹⁰ ASV apelācijas tiesa, 05.05.2003, spriedums Nr. 02-15727 *Chateau des Charmes* vīna lietā (*Chateau des Charmes Wines Ltd. v. Sabaté USA, Sabaté S.A.*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/030505u1.html>, [aplūkots: 18.02.2018]

⁹¹ Schlechtriem P., Schwenzler I., 2010, p.199-202

⁹² ASV apgabaltiesa, 03.04.2009, spriedums Nr. C 05-5538FDB Ogu lieta (*Barbara Berry, S.A. de C.V. v. Ken M. Spooner Farms, Inc.*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/090403u1.html>, [aplūkots: 18.02.2018]

⁹³ *Barbara Berry case*, 2009

⁹⁴ Eiselen S, 2011, p.17

⁹⁵ *Ibid*, p.18

⁹⁶ Eiselen S., 2011, p.19

1.2.5. Standarta noteikumu iekļaušana elektroniskā vidē

Mūsdienās ļoti bieži starptautiskie pirkuma līgumi tiek noslēgti elektroniskā vidē, kas savukārt rada virkni jautājumu attiecībā uz standarta noteikumu inkorporāciju. Standarta noteikumi var tikt iekļauti līgumā, pievienojot tos kā pielikumu elektroniskajam pastam vai iekļaujot mājaslapas hipersaiti, kurā standarta noteikumi ir pieejami. Taču, lai standarta noteikumi, kuri ir pieejami mājaslapā, patiesi kļūtu par līguma daļu, jāizpildās vairākiem kritērijiem.

Uz līgumiem, kuri tiek noslēgti elektroniskā vidē, attiecās minētās Mašīnbūves lietā izvirzītais kritērijs, ka standarta noteikumiem jābūt pieejamiem, nosūtot to tekstu vai darot tos pieejamus jebkādā citā veidā. Nosacījuma mērķis ir nodrošināt, ka otrai pusei patstāvīgi nav jāmeklē standarta noteikumi, kurus otra puse vēlas iekļaut līgumā. Minētais nosacījums izriet cita starpā no Konvencijas 8.panta 2.daļas interpretācijas, kura paredz, ka pierādīšanas pienākumu uzņemas tā puse, kura gūs priekšrocības no klauzulas iekļaušanas līgumā. Proti, ja puse apgalvo, ka otra līguma puse saņēma un iepazinās ar tās paziņojumu, pusei ir jāspēj pierādīt šī apgalvojuma patiesums⁹⁷.

Piemēram jau minētajā Zelta ielejas lietā (*Golden Valley Grape Juice case*) ASV apgabaltiesa noteica, ka standarta noteikumu pievienošana e-pasta pielikuma vienlaicīgi ar oferti ir pietiekama to iekļaušanai līgumā. Šādā gadījumā otra puse nevar veiksmīgi apgalvot, ka tā nav zinājusi, ka standarta noteikumi ir pievienoti e-pastam, un pat ja zināja par to esamību, nav atvērusi pielikumu un apstiprinājusi to kā līguma sastāvdaļu⁹⁸. Tiesa atzīmēja, ka standart noteikumi netika pievienoti jebkādi sarakstei, bet vienlaikus ar pārdošanas cenu, tādējādi padarot standarta noteikumus par daļu no līguma⁹⁹. Ir būtiski nošķirt šo gadījumu no gadījumiem, kad puse mēģina iekļaut jaunus vai mainīt esošos noteikumus pēc līguma noslēgšanas – šādā gadījumā standarta noteikumu iekļaušana nebūtu iespējams, jo vienpusēja līguma grozīšana pēc tā noslēgšana nav pieļaujama¹⁰⁰.

Autore secina, ka visdrošākais veids, ka izpildīt Mašīnbūves lietas kritēriju - darīt pieejamu standarta noteikumu saturu otrai pusei -, ir pievienot tos e-pastam. Šādā gadījumā ir nepārprotami, ka standarta noteikumu saturs tiek pienācīgā kārtā komunicēts otrai pusei, pirmā

⁹⁷ Schmidt-Kessel M, Commentary on Article 8 in: Schlechtriem P., Schwenzer I., Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods, 3rd edition, Oxford University Press, 2010, p. 145-181

⁹⁸ Golden Valley Grape Juice and Wine, LLC v. Centrisys Corporation et al., 2010

⁹⁹ DiMatteo L., Critical Issues in the Formation of Contracts Under the CISG, *Belgrade Law Review*, Year LIX, No.3, 2011, p. 67-83. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/dimatteo6.html#33>, [aplūkots: 01.04.2018]

¹⁰⁰ CISG Advisory Council Opinion No. 13, 2013, par.4.3.

puse izpilda informēšanas pienākumu, jo standarta noteikumu saturs nav jāmeklē¹⁰¹, un lejupielādējot e-pasta pielikumu, tas tikt elektroniski uzglabāts serverī¹⁰².

Rodas jautājums, vai Mašīnbūves lietas kritērijs ir izpildīts, ja piedāvājumā tiek iekļauta hipersaite uz mājaslapu, kur standarta noteikumi var tikt sameklēti. Attiecībā uz šo jautājumu akademiķu vidū valda viedokļu atšķirības. Prof. Hubera (*prof. Huber*) ieskatā ir apšaubāmi, vai atsauce uz mājaslapu, no kuras standarta noteikumi var būt lejupielādēti ir pietiekam to iekļaušanai līgumam¹⁰³. Līdzīgi prof. Kruisinga (*prof. Kruisinga*) uzskata, ka atsauce uz mājaslapu ir nepietiekam, jo atbilstoši Mašīnbūves lietai informēšanas pienākums par standarta noteikumiem gulstas uz to pusi, kura ir ieinteresēta to iekļaušanai līgumā¹⁰⁴. Tādējādi būtu netaisnīgi, ja ar atsauci uz mājaslapu vien pietiktu un otrai pusei būtu pienākums meklēt standarta noteikumu saturu pirms līguma noslēgšanas mājaslapā, kur var būt pieejamas vairākas standarta noteikumu versijas¹⁰⁵. Turklāt standarta noteikumi, kuri ir pieejami mājaslapā var tikt pakļauti vairākkārtējiem vienpusējiem grozījumiem, tāpēc, atgriežoties mājaslapā, nav skaidrs, kura standarta noteikumu versija ir piemērojama līgumam¹⁰⁶.

Autore piekrīt, ka plaša elektronisko sakaru un interneta izmantošana ir mūsdienu uzņēmējdarbības pamatā, tāpēc dominējošais viedoklis ir, ka pusei tiek dota saprātīga iespēja iepazīties par standarta noteikumiem, ja pirmslīguma pārrunu laikā pusei tiek norādīta interneta vietne, kurā standarta noteikumi ir vispārpieejami¹⁰⁷. Būtisks priekšnosacījums, lai pieņemtu, ka pusei tika dota saprātīga iespēja iepazīties ar standarta noteikumiem, ir nodrošināt, ka noteikumi var tikt elektroniski uzglābti¹⁰⁸. Minētais priekšnosacījums izriet cita starpā no Konvencijā regulētiem līguma formēšanas nosacījumiem. Proti, oferte nevar tikt akceptēta pirms tā stājas spēkā¹⁰⁹, savukārt „oferte stājas spēkā ar brīdi, kad to ir saņēmis ofertes adresāts¹¹⁰”.

¹⁰¹ Schwenzer I., Mohs F., *Old Habits Die Hard: Traditional Contract Formation in a Modern World*, reproduced with permission of Internationales Handelsrecht Nr. 6/2006, 2006 p. 239-246, published by Sellier, European Law Publishers. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schwenzer-mohs.html>, [aplūkots: 17.04.2018]

¹⁰² Ibid s.3(2)

¹⁰³ Huber P., *Standard Terms under the CISG*, 13 *Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration*, No.1/2009, 2009, p.123-124. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/huber2.html>, [aplūkots: 03.03.2018]

¹⁰⁴ Kruisinga S. A., 2009, p.75

¹⁰⁵ Magnus U., 2008, par.33

¹⁰⁶ Ibid par.40

¹⁰⁷ CISG-AC Opinion No.13, 2003, p.4-7

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Schlechtriem P., Schwenzer I., 2010, p.204

¹¹⁰ Konvencijas 15.panta 1.daļa

Elektroniskās komunikācijas gadījumā, adresāts saņem ziņu brīdī, kad tā nonāk adresāta serverī tādā veidā, lai to varētu uzglabāt, izlasīt un saprast¹¹¹.

Autores ieskatā, pieturēties pie uzskata, ka standarta noteikumi ir inkorporēti līgumā tikai, ja tie tiek nosūtīti otrai pusei teksta formā, būtu nepraktiski, ņemot vērā interneta izmantošanu, kura nākotnē tikai pieaugs. Tāpēc autore atbalsta prevalējošo viedokli, ka hipersaites nosūtīšana ir pietiekama, lai puse varētu iepazīties ar standarta noteikumu saturu, ar nosacījumu, ka 1) standarta noteikumi ir viegli lejupielādējami un uzglabājami datorā un 2) hipersaite aizved uz interneta vietni, kur standarta noteikumi ir pieejami bez papildu meklējumiem mājaslapas ietvaros.

Apkopojot iepriekšminēto, autore secina, ka neatkarīgi no tā, vai standarta noteikumu iekļaušana līgumā tiek analizēta, piemērojot Konvenciju vai Civillikumu, pirmkārt, ieinteresētai līguma puse jādara zināms otrai līguma pusei nodoms / griba piemērot līgumam tās standarta noteikumus. Priekšnosacījuma izpildei visdrošāk ir rakstveidā un nepārprotamā valodā norādīt, ka līgumam ir piemērojami pircēja / pārdevēja standarta noteikumi. Otrkārt, jānodrošina, ka otra līguma puse bez grūtībām var atrast, saprast un iepazīties ar noteikumu saturu pirms līguma noslēgšana. Priekšnosacījuma izpildei visdrošāk ir pievienot standarta noteikumus e-pastam vai nosūtīt tos fiziski. Izplatīts veids mūsdienās ir hiperlinka nosūtīšana, kur noteikumu ir atrodami. Šādā gadījumā jānodrošina ka otra puse var bez grūtībām var lejupielādēt un saglabāt noteikumus elektroniskā veidā. Gadījumā, ja gan pircējs, gan pārdevējs izpildīja standarta noteikumu inkorporācijas priekšnosacījumus (skat. Tabulu Nr.3), strīda gadījumā tiesas saskarsies ar standarta formu cīņas jautājumu, kurš detalizētāk tiek apskatīts un analizēts nākamajā nodaļā.

Atgriežoties pie iepriekš aprakstīta piemēra par vāžu piegādes līgumu, autore konstatē, ka pārdevējs izpildīja pienākumu atklāt standarta noteikumu saturu, jo

1) standarta noteikumi tika pievienoti e-pastam, kas mūsdienu biznesa pasaulē ir viens no izplatītākajiem un drošākajiem veidiem kā komunicēt otrai līguma pusei dokumenta saturu elektroniskā vidē;

2) standart noteikumi tika nosūtīti pircējam pirms līguma noslēgšanas;

3) noteikumu bija pieejami valodā, kurā tika vestas pirmslīguma pārrunas un kuru pircējs saprotu, tāpēc pircējam neradās grūtības uztvert noteikumu saturu. Tādējādi, piemērā par vāžu piegādes līgumu pircējs izpildīja visus priekšnosacījumus savu standarta noteikumu inkorporācijai līgumā.

¹¹¹Schlechtriem P., Schwenger I., 2010, p.267

Tabula Nr.3. Standarta noteikumu iekļaušanas priekšnosacījumi līgumā

Priekšnosacījums	Konvencija	Civillikums	Ieteikumi
1. Nodoma iekļaut standarta noteikumus līgumā paziņošana otrai pusei	Nozīme vārdu formulējumam , kā arī citiem darījuma noslēgšanas apstākļiem (pirmslīguma sarunas, starp pusēm nodibinātai praksei).	Nozīme vārdu formulējumam . Ja vārdu nozīme rada šaubas par pušu gribu, analizē citus darījuma noslēgšanas apstākļus.	Komunikācijā ar otru pusi, kā arī līguma tekstā skaidri un nepārprotami norādīt, ka “līgums ir jāpilda, ievērojot [uzņēmuma nosaukums] standarta noteikumus, kuri ir līguma neatņemamā sastāvdaļa”.
2. Standarta noteikumu satura atklāšana otrai pusei	1) Standarta noteikumu pievienošana e-pastam vai to kopijas fiziska nosūtīšana – visdrošākais veids; 2) atsauce uz standarta noteikumiem - nedrošs veids, var tikt atzīts par nepietiekamu; 3) hipersaites nosūtīšana - nedrošs veids, hipersaite var nedarboties.	Nav izvirzīti noteikti kritēriji, taču nepārprotams priekšnosacījums, ka pušu gribai nav nozīmes, ja dokumenta saturs netiek atklāts otrai pusei.	Lai nodrošinātu, ka otra puse iepazīstas ar noteikumiem, pirms līguma noslēgšanas 1) pievienot noteikumus e-pastam , skaidri norādot „lūdzam iepazīties ar pielikumā pievienotajiem [uzņēmuma nosaukums]” standarta noteikumiem, kuri ir līguma neatņemamā sastāvdaļa” vai 2) fiziski izsniegt noteikumu kopiju otrai pusei fiziski, lūdzot parakstīties par to saņemšanu.

2. STANDARTA FORMU CĪŅAS RISINĀŠANAS DOKTRĪNAS

Standarta formu cīņas (*“battle of forms”*) jautājums rodas gadījumā, ja abas līguma puses pienācīgā kārtā izpilda visas standarta noteikumu inkorporācijas prasības līgumā. Kā piemēru var minēt darba pirmajā nodalā analizētu vāžu piegādes darījumu starp Latvijas pircēju, lielveikala tīklu, un pārdevēju - Itālijas stikla izstrādājumu ražotāju. Šoreiz iedomāsimies, ka pirms līguma noslēgšanas puses komunicēja e-pasta sarakstē un vienā no e-pastiem pircējs nosūtīja pārdevējam pasūtījuma veidlapu, kura satur pircēja garantijas klauzulu. Pārdevējs atbildēja, nosūtot pasūtījuma apstiprinājuma veidlapu, kura satur pārdevēja garantijas klauzulu, un izpildīja pircēja pasūtījumu. Garantijas jautājums un standarta noteikumu piemērošana tieši netika apspriests pirmslīguma noslēgšanas pārrunu laikā, taču puses panāca vienošanos par līguma būtiskajām sastāvdaļām – pircējs ik mēnesi pirks no pārdevēja 800 stikla glāzes, kur katras glāzes cena ir EUR 7, un 300 stikla vāzes, kur katras vāzes cena ir EUR 12. Pēc glāžu un vāžu saņemšanas pircējs secināja, ka stikla izstrādājumu krāsa nav pietiekami koša un, atbilstoši pircēja garantijas klauzulai, nosūtīja precī pārdevējam. Savukārt pārdevējs, atsaucoties uz savu garantijas klauzulu, atteicās pieņemt preci, norādot, ka šāds preces nosūtīšanas iemesls nav ietverts pārdevējā garantijas noteikumos.

Pieņemot, ka abām līguma pusēm bija iespēja iepazīties ar otras puses garantijas klauzulu, kura tika iekļauta uz pasūtījuma / apstiprinājuma veidlapas otrai pusei saprotamā valodā, ar pietiekami lieliem burtiem, lai saprātīga persona saprastu otras puses nodomu iekļaut minēto klauzulu līgumā, nerodas šaubas, ka abas garantijas klauzulas tika inkorporētas līgumā. Šādā gadījumā rodas standarta formu cīņas jautājums – kura garantijas klauzula ir piemērojama līgumam.

Akadēmiķu vidū ir izvirzītas vairākas metodes standarta formu cīņas jautājuma atrisināšanai starptautiskajos tirdzniecības līgumos. Visplašāk piemērojamas ir *„last-shot”* (*“pēdējā šāviena”*) un *„knock-out”* (*“izsišanas”*) doktrīnas¹¹². Katrai no minētajām doktrīnām ir savas priekšrocības un trūkumi, un tāpēc akadēmiķu vidū tiek izvirzītas alternatīvās standarta formu cīņas risināšanas metodes kā, piemēram *„first-shot”* (*“pirmā trieciens”*) doktrīna. Turpmāk darbā tiks analizētas starptautisko līgumu standarta formu cīņas risināšanas doktrīnas un metodes, to priekšrocības un trūkumi, meklējot visefektīvāko doktrīnu, kuras piemērošana nodrošinātu

¹¹² Corterier A, A peace plan for the battle of the forms, *International Trade & Business Law Review* 195, 2006. Pieejams: HeinOnline datubāze, [aplūkots: 01.04.2018]

līguma pušu līdztiesības, un doktrīnu, kuras izmantošana būtu vispiemērotākā Latvijas normatīvajam regulējumam.

2.1. „Last-shot” doktrīna

„Last-shot” (“pēdējā šāviena”) doktrīna tradicionāli tiek plaši izmantota Anglo-sakšu tiesību sistēmas valstīs, kā arī tiek uzskatīta par galveno Konvencijas standarta formu cīņas doktrīnu. Atbilstošo „last-shot” doktrīnai līgumam ir piemērojami tie standarta noteikumi, kuri tika inkorporēti pēdējā piedāvājumā, kuram sekoja līguma izpilde¹¹³.

Konvencijā “last-shot” doktrīnas piemērošana izriet no Konvencijas 19.pantā ietvertā spoguļattēla principa („mirror-image” rule)¹¹⁴, kurš paredz, ka līgums tiek noslēgts brīdī, kad oferte visos aspektos atbilst akceptam. Spoguļattēla princips balstās uz tradicionālo uzskatu, ka būtisks priekšnoteikums līgumu noslēgšanai ir pušu savstarpēja vienošanās par visiem līguma elementiem. Gadījumā, ja akcepts uz oferti satur papildinājumus, ierobežojumus vai citas izmaiņas, tas tiek uzskatīts par pretoferti, atbilstoši Konvencijas 19.panta 1.daļai¹¹⁵. Ar mērķi izvairīties no situācijas, ka ikviena neliela izmaiņa ofertē tiek uzskatīta par pretoferti, kurai nepieciešams akcepts, tika pieņemta Konvencijas 19.panta 2.daļa, kura paredz, ka „atbilde uz oferti, kuras mērķis ir būt par akceptu, bet kura satur papildinošus vai atšķirīgus noteikumus, kuri **ofertes noteikumus būtiski nemaina, rada akceptu, ja tikai oferents bez neattaisnotas kavēšanās mutiski neiebildīs pret šīm nesaskaņām vai nenosūtīs paziņojumu par to.** Ja viņš to neizdarīs, tad līguma noteikumi būs tās ofertes noteikumi, kura ietver izmaiņas, kuras satur akcepts¹¹⁶”.

Tādējādi, ja izmaiņas ofertē ir nebūtiskas, no oferenta ir sagaidāmi iebildumi, kuri ir izteikti nekavējoties, jo pretējā gadījumā iebildumu neizteikšana tiks uzskatīta par akceptu. Autore atbalsta Konvencijas 19.panta 2.daļā piedāvāto risinājumu, ka atbilde uz oferti ar nebūtiskām izmaiņām tiek uzskatīts par akceptu, jo šī pieeja veicina ātrāku līgumu noslēgšanu, manāmi paātrinot starptautisko tirdzniecības darījumu noslēgšanu.

Būtiski nošķirt, vai standarta noteikumu iekļaušana vai grozīšana akceptā uz oferti rada būtiskas ofertes izmaiņas. Gadījumā, ja standarta noteikumu iekļaušana tiek uzskatīta pat

¹¹³ Riihl G., The battle of the forms: comparative and economic observations, University of Pennsylvania Journal of International Law, Vol. 24, Iss.1, 2014, p.190. Pieejams: <http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1250&context=jil>, [aplūkots: 23.12.2017]

¹¹⁴ Ibid.p.196.

¹¹⁵ Konvencijas 19.panta 1.daļa

¹¹⁶ Ibid 19.panta 2.daļa

nebūtiskām ofertes izmaiņām, apstākļi, ka puse neiebilst pret standarta noteikumu iekļaušanu, tiek uzskatīts par akceptu. Savukārt, ja standarta noteikumu iekļaušana tiek uzskatīta par būtiskām ofertes izmaiņām, puses akcepts tiek uzskatīts par pretoferti, kura otrai pusei tieši vai netieši jāakceptē, atbilstoši Konvencijas 18.pantam.

Lai gan nav skaidri noteikts, kā nošķirt būtiskas izmaiņas no nebūtiskām¹¹⁷, Konvencijas 19.panta 3.daļa ietver neizsmeļošu būtisku izmaiņu sarakstu, tie ir, „noteikumi, kuri citu starpā attiecas uz cenu, maksājumu, preču kvalitāti un daudzumu, piegādes vietu un laiku, vienas puses atbildības apjomu otras puses priekšā vai strīdu izskatīšanu¹¹⁸”. Tiek vispārīgi atzīts, ka par būtiskām izmaiņām tiek atzītas gandrīz jebkādas izmaiņas, taču izmaiņu nozīmīgums ir atkarīgs no katra konkrēta gadījuma individuāliem apstākļiem¹¹⁹.

Autore secina, ka standarta noteikumu iekļaušana līgumā visbiežāk tiks uzskatīta par būtiskām ofertes izmaiņām, jo standarta noteikumi parasti satur pušu atbildības un strīdu izskatīšanas klauzulas. Tādējādi Konvencijas 19.panta 2.daļā paredzētais izņēmums visticamāk neattieksies uz standarta noteikumu inkorporāciju līgumā. Turklāt arī akadēmiķu vidū tiek uzskatīts, ka atsauce uz standarta noteikumiem parasti tiks uzskatīta par būtisku līguma izmaiņu neatkarīgi no tā, vai tie skar jautājumus, kas uzskaitīti Konvencijas 19.panta 3.daļā¹²⁰.

Jebkurā gadījumā, lai secinātu vai ofertes, tai skaitā, standarta noteikumu, izmaiņas ir būtiskas, jāņem vērā lietas faktiskie apstākļi. Ja izmaiņas būtiski neatšķiras no piedāvājumā ietvertajiem, tās nav būtiskas, un tādēļ pusei nekavējoties jāizsaka iebildumi, lai izmaiņas nekļūtu saistošas¹²¹. Piemēram, Sienas flīzēšanas lietā (*Wall tiles case*)¹²² Bāden-Bādenes apgabaltiesa (*Baden-Baden Landgericht*) nolēma, ka līguma noteikums, kas paredz 30 dienu periodu preces atteikumam, kas modificē sākotnējo noteikumu, kurš paredzēja atteikumu noteiktā laika periodā, ir spēkā, jo šāda izmaiņa fundamentāli nemaina piedāvājuma noteikumus un otra puse neizteica iebildumus pret šo izmaiņu iekļaušanu¹²³.

Autore konstatē, ka gadījumos, ja abu pušu standarta noteikumi satur ļoti līdzīgas klauzulas, ir balstīti uz vieniem un tiem pašiem principiem (piemēram, abas līguma puses ir ANO

¹¹⁷ Huber P., Mullis A., *The CISG: a new textbook for students and practitioners*, European Law publisher, 2007, p.90

¹¹⁸ Konvencijas 19.panta 1.daļa

¹¹⁹ Huber P., Mullis A., 2007, p.89

¹²⁰ Schlechtriem P., Schwenger I., 2010, p.237

¹²¹ Ibid p.239

¹²² Vācijas apgabaltiesa, 14.09.1991, spriedums Nr. 4 O 113/90 Sienas flīzēšanas lietā (*Wall tiles case*). Pieejama: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910814g1.html>, [aplūkots: 01.04.2018]

¹²³ Ibid

korporatīvās ilgtspējas iniciatīvas¹²⁴ dalībnieki, to standarta noteikumi tiek izstrādāti, ievērojot līdzīgas ilgtspējīgas biznesa attīstības stratēģijas un cilvēktiesību principus), standarta noteikumu izmaiņas var tik uzskatītas par nebūtiskām. Taču, ja standarta noteikumu grozīšana tiek uzskatīta par būtiskām ofertes izmaiņām, līguma noslēgšanai jāizpildās Konvencijas 19.pantā ietvertajam spoguļattēla principam – akceptam jāsakrīt ar oferti.

Konvencijas 18.panta 1.daļa paredz, ka akcepts var tikt izteikts kā paziņojums vai darbība tāda kā preču pieņemšana, preču nosūtīšana, rēķinu nomaksa, rēķina izrakstīšana, kredītvēstules atvēršana¹²⁵. Savukārt klusēšana vai bezdarbība, tai skaitā intereses izrādīšana vai pateicības izteikšana par oferti pašas par sevi nav akcepts¹²⁶. Tādējādi, **ja ofertei seko akcepts, kurš izpaužas kā paziņojums vai darbība, atbilstoši „last-shot” doktrīnai par līguma neatņemamu sastāvdaļu kļūst standarta noteikumi, kuri tika inkorporēti ofertē.**

Pamatojoties uz minēto, autore nonāk pie secinājuma, ka „last-shot” doktrīnas piemērošanas gadījumā nav nozīmes, vai standarta noteikumu iekļaušana līgumā tiek uzskatīta par būtiskām vai nebūtiskām izmaiņām, jo neatkarīgi no izmaiņu būtiskuma, atbilstoši „last-shot” doktrīnai ofertē vai pretofertē iekļautie standarta noteikumi tiks akceptēti un kļūs saistoši tiklīdz tiks uzsākta līguma izpilde.

2.1.1. „Last-shot” doktrīnas piemērošana praksē

Nacionālo tiesu spriedumi apstiprina, ka Konvencijas vadošā doktrīna ir no Konvencijas 19.panta izrietošā „last-shot” doktrīna. Piemēram, tādi spriedumi kā Durvju lietā (*Doors case*)¹²⁷, Magelāns pret Salzīteru (*Magellan International v. Salzgitter Handel*)¹²⁸ lietā un Amortizējoša sēdekļa lietā (*Shock-cushioning seat case*)¹²⁹ uzskatāmi ilustrē stingro spoguļattēla principa un „last-shot” doktrīnas piemērošanu standarta formu cīņas risināšanai. Lai gūtu skaidrāku priekšstatu par “last-shot” doktrīnas praktiskās piemērošanas īpatnībām, turpmāk darbā tiek sniegta minēto spriedumu analīze.

¹²⁴ UN Global Compact, <https://www.unglobalcompact.org/>, [aplūkots: 13.04.2018]

¹²⁵ Schlechtriem P., Schwenzer I., 2010, p.221

¹²⁶ Ibid p.219. Arī skat. Konvencijas 18.panta 1.daļa

¹²⁷ Vācijas Apelācijas tiesa 13.01.1993, spriedums Nr. 1 U 69/92 Durvju lietā (*Doors case*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/930113g1.html>, [aplūkots: 02.04.2018]

¹²⁸ ASV apgabaltiesa, 07.12.1999, spriedums Nr. 99 C 5153 lietā Magelāns pret Salzīteru (*Magellan International v. Salzgitter Handel*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/991207u1.html>, [aplūkots: 02.04.2018]

¹²⁹ Vācijas apelācijas tiesa, 24.05.2006, spriedums Nr. 16 U 25/06 Amortizējoša sēdekļa lietā (*Shock-cushioning seat case*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/060524g1.html>, [aplūkots: 02.04.2018]

Vācijas apelācijas tiesas (*Oberlandesgericht*) spriedums Durvju lietā (*Doors case*)

Durvju lietā Vācijas apelācijas tiesa nosprieda, ka pārdevējs neapšaubāmi norādīja, ka uz visām piegādēm attiecas tā standarta noteikumi. Savukārt pircējs netieši apstiprināja pārdevēja standarta noteikumus atbilstoši Konvencijas 8.panta 2.daļai, 18.panta 1.daļai un 19.panta 1.daļai, jo pieņēma pārdevēja pirmo piegādi, kas tika veikta saskaņā ar pasūtījuma apstiprinājuma veidlapu, un turpināja veikt pasūtījumus. Katrā pasūtījuma apstiprinājuma veidlapas pirmajā lapā pārdevējs atsaucās uz saviem pārdošanas nosacījumiem, kuri turklāt tika uzdrukāti veidlapas otrā pusē. Ņemot vērā, ka standarta noteikumi bija pieejami un viegli lasāmi pircējam saprotamā valodā, pircējam bija jāiebilst pret to iekļaušanu līgumā nevis jāapstiprina pārdevēja piegādes¹³⁰.

Ne tikai tiesu praksē, bet arī literatūrā ir plaši atzīts, ka **puses rīcība, tostarp atkārtota bezdarbība** (piemēram, iebildumu neizteikšana) **liedz pusei apgalvot, ka tā neapstiprināja standarta noteikumus**, kuru inkorporāciju tā apzinājās, saņemot oferti vai pretoferti¹³¹.

Autore, kā tiks vēlāk izklāstīts, nav "*last-shot*" doktrīnas atbalstītāja, taču pamatojoties uz taisnīguma principu, uzskata, ka izņēmuma gadījumos ir pamats doktrīnas piemērošanai, īpaši, kad līgumā tika inkorporēti tikai vienas puses standarta noteikumi. Minētajā lietā pārdevējs ir izpildījis visus standarta noteikumu inkorporācijas priekšnosacījumus, pat visstingrākos – noteikumi ne tikai tika pieminēti, bet arī fiziski uzdrukāti un nosūtīti pircējam. Autores ieskatā saprātīga persona nevarēja nepamanīt minētos noteikumus un tai atbilstoši bija pienākums rīkoties – noraidīt noteikumu inkorporāciju līgumā vai kā minimums uzsākt komunikāciju ar pārdevēju par tā standarta noteikumu piemērošanu. Pēc autores domām, nebūtu taisnīgi šajā gadījumā attaisnot pircēja pasivitāti, it īpaši, ja saprātīga persona pircēja - profesionāla komersanta - vietā, nevarēja neapzināties savas bezdarbības sekas.

ASV apgabaltiesas (*U.S. District Court*) spriedums Magelāns pret Salzīteru lietā (*Magellan International v. Salzitter Handel*)

Magelāns, amerikāņu tērauda izstrādājumu izplatītājs, veda pārrunas ar Salzīteru, tērauda tirgotāju Vācijā, par tērauda stieņu iegādi no Ukrainas. Magelāns iesniedza Salzīteram rakstisku produkta specifikāciju, piedāvātās cenas un piekrita atvērt kredītvēstuli. Salzīters atbildēja, ierosinot augstāku cenu, kuru Magelāns pieņēma un izrakstīja preču pasūtījuma veidlapu. Salzīters atbildēja, nosūtot apstiprinājuma veidlapu. Puses mēģināja, taču nevienojās par

¹³⁰ Doors case, 1993

¹³¹ DiMatteo L.A, International Sales Law: a Global Challenge, Cambridge University Press, 2014, p.211

standarta noteikumu piemērošanu. Rezultātā Magelāns atvēra kredītvēstuli un Salzīters uzsāka preču piegādi¹³².

ASV Federatīvā apgabaltiesa nolēma, ka Magelāna pasūtījuma veidlapa ir uzskatāma par oferti (Konvencijas 14.panta 1.daļa). Salzītera atbilde ar cenas maiņu tiek uzskatīta par pretoferi (Konvencijas 19.panta 1.daļa). Ofertes un pretoferes apmaiņa rezultējās Magelāna līguma izpildē brīdī, kad kredītvēstule tika atvērta (Konvencijas 18.panta 1.daļa), tādējādi par līguma standarta noteikumiem kļuva tie standarta noteikumi, par kuriem starp pusēm pastāvēja vienošanās uz kredītvēstules atvēršanas brīdi. Proti, Magelāna līguma izpilde demonstrēja piekrišanu Salzītera pēdējai nosūtītajai ofertei - apstiprinājuma veidlapai -, kura saturēja inkorporētus standarta noteikumus¹³³.

Autore saskata ievērojamu atšķirību starp iepriekšminēto Durvju lietu, kur strīds pastāvēja par vienas līguma puses standarta noteikumu piemērošanu, jo tikai vieni noteikumi tika inkorporēti līgumā. Magelāna lietā, savukārt, notika standarta noteikumu apmaiņa, kur abas līguma puses demonstrēja gribu piemērot tieši savus noteikumus. Autoresprāt, būtu netaisnīgi šajā gadījumā dot nepamatotu priekšroku pārdevējam, pamatojoties tikai ar to, ka pēc pārdevēja ofertes sekoja līguma izpilde. Turklāt šāds lietas iznākums būtu pretrunā pircēja gribai, kuru viņš pretēji Durvju lietas faktiskiem apstākļiem, demonstrēja ar savus standarta noteikumu nosūtīšanu pārdevējam. Taču neatkarīgi no lietas faktisko apstākļu īpatnībām, tiesa tomēr dod izteiktu priekšroku "last-shot" doktrīnai tā vietā, lai meklētu jaunu, lietas individuāliem apstākļiem piemērotāku metodi.

Vācijas apelācijas tiesas (*Oberlandesgericht*) spriedums Amortizējoša sēdekļa lietā (*Shock-cushioning seat case*)

Amortizējoša sēdekļa lietā Vācijas pircējs iegādājās autobusu no Nīderlandes pārdevēja. Pircēja pasūtījuma veidlapas otrā pusē tika uzdrukāti pircēja standarta noteikumi. Pārdevējs nosūtīja apstiprinājuma veidlapu, atsaucoties uz tā standarta noteikumiem. Abu pušu standarta noteikumi noteica, ka strīda gadījumā jurisdikcija ir tiesām pēc pārdevēja mītnes vietas. Pircējs

¹³² ASV apgabaltiesa, 07.12.1999, spriedums Nr. 99 C 5153 lietā Magelāns pret Salzīteru (Magellan International v. Salzgitter Handel). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/991207u1.html>, [aplūkots: 02.04.2018]

¹³³ Fejōs A., Battle of Forms under the Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG): A Uniform Solution?, 11 Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration, No 1/2007, 2007, p.113- 129. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/fejoss2.html>, [aplūkots: 02.04.2018]

iesniedza prasības pieteikumu Vācijas tiesā Ķelnē, prasot eksperta viedokli par amortizācijas sēdekļu maiņu autobusā¹³⁴.

Tiesa nolēma, ka tai nav jurisdikcijas skatīt prasības pieteikumu, jo, pirmkārt, pušu standarta noteikumos nebija konflikta attiecībā uz jurisdikciju pēc pārdevēja mītnes zemes (Nīderlandes), otrkārt, jebkurā gadījumā, kā tiesa uzsvēra, standarta noteikumu konflikta gadījumā ir piemērojama „*last-shot*” doktrīna, proti, līgumu regulē tās puses standarta noteikumi, kuri tika nosūtīti kā pēdējie pirms līguma izpildes uzsākšanas, tas ir, pārdevēja standarta noteikumi.

Kā redzams, arī Amortizācijas sēdekļa lietā tiesa deva priekšroku „*last-shot*” doktrīnas piemērošanai standarta formu cīņas risināšanai. Tādējādi autore secina, ka Konvencijas dominējošā standarta formu cīņas risināšanas doktrīna patiesi ir „*last-shot*” doktrīna¹³⁵, kuras piemērošana izriet no Konvencijas 19.panta un spoguļattēla principa. Nacionālo tiesu spriedumos, piemērojot Konvencijas normas, vērojama „*last-shot*” doktrīnas atkārtota piemērošana, kas atbilst Konvencijas 7.pantā 1.daļā noteiktajam mērķim veicināt Konvencijas vienveidīgu piemērošanu visās dalībvalstīs. Taču, kā tiks analizēts turpmāk darbā, autore ir skeptiska, vai „*last-shot*” doktrīnas piemērošana visos gadījumos noved pie taisnīga un pušu gribai atbilstoša iznākuma.

2.1.2. „*Last-shot*” doktrīnas nepilnības

Neskatoties uz „*last-shot*” doktrīnas plašu piemērošanu, akadēmiķu vidū tā tiek kritizēta un uzskatīta par nepilnīgu pušu līdztiesību nodrošināšanai¹³⁶. Arvien izplatītāks kļūst uzskats, ka „*last-shot*” doktrīnas piemērošana rada nenoteiktību, jo nevar paredzēt, kura puse uzsāks līguma izpildi tā vietā, lai noraidītu otras puses standarta noteikumus, akceptā atsaucoties uz saviem standarta noteikumiem un izsakot pretoferti. Tādējādi „*last-shot*” doktrīnas piemērošana rada ping-pong efektu, jo katra no līguma pusēm zina, lai nodrošinātu, ka līgumam tiek piemēroti tās standarta noteikumi, uz tiem nepārtraukti ir jāatsaucas, cerot, ka otra puse uzsāks līguma izpildi¹³⁷.

¹³⁴ Shock-cushioning seat case, 2006

¹³⁵ Viscasillas P.P., Battle of the Forms and the Burden of Proof: An Analysis of BGH 9 January 2002, 6 Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration No. 2, 2002, p.190. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/perales2.html#11>, [aplūkots: 02.04.2018]

¹³⁶ Magnus U., 2007, p.185-200

¹³⁷ Eiselen. S., Bergenthal K., The battle of forms: a comparative analysis, The Comparative and International Law Journal of Southern Africa, Vol. 39, No. 2, 2006, p.221. Pieejams: HeinOnline datubāze, [aplūkots: 02.04.2018]

Prof. Magnusa ieskatā „*last-shot*” doktrīnas piemērošana rada neskaidrības par līguma noslēgšanu situācijā, kad puses uzsāk līguma izpildi, taču turpina uzstāt uz savu standarta noteikumu piemērošanu. Ņemot vērā, ka standarta noteikumu iekļaušana vai grozīšana līgumā ir ofertes būtiskas izmaiņas, ja vienošanās par to iekļaušanu nav panākta atbilstoši Konvencijas 19.pantam, līgums nav noslēgts, neskatoties uz to, ka ir panākta pušu vienošanās par līguma būtiskajām sastāvdaļām¹³⁸.

Papildus jāmin, ka prof. Eiselena (*prof. Eiselen*) un prof. Bergentala (*prof. Bergenthal*), ieskatā „*last-shot*” doktrīna neatspoguļo mūsdienu biznesa realitāti, jo standarta noteikumu inkorporācija ir aspekts, par kuru aizdomājas un kuru apzinās juristi, nevis līguma puses. Rezultātā tādu dokumentu kā rēķinu, pasūtījuma un apstiprinājuma veidlapu, apmaiņa līguma pušu izpratnē ir daļa no parastās dokumentu apmaiņas darījuma attiecību uzturēšanas, nevis standarta noteikumu inkorporācijas nolūkā¹³⁹.

Autore piekrīt akadēmiķu viedoklim, ka „*last-shot*” doktrīnas piemērošana standarta noteikumu noteikšanai var radīt netaisnīgu un patvaļīgu iznākumu, jo praksē līguma puse, kurai nav juridisku zināšanu un izpratnes par standarta noteikumu inkorporāciju, var neapzināties, ka ar līguma izpildes uzsākšanu tās netieši piekrīt otras puses standarta noteikumu piemērošanai.

Turklāt līguma pušu apziņas trūkums par standarta noteikumu inkorporāciju rada papildu doktrīnas konceptuālu nepilnību. Atbilstoši doktrīnai standarta noteikumu akcepts izpaužas kā darbība, kura ir saistīta ar līguma izpildi. Taču atbilstoši Konvencijas 18.panta 1.daļa **darbībai jābūt tādai, kas izsaka piekrišanu** ofertei vai pretofertei atbilstoši Konvencijas 19.pantam. „*Last-shot*” doktrīnas piemērošanas gadījumā grūti atrast juridisku konstrukciju, lai izskaidrotu pircēja vai pārdevēja piekrišanu ofertē vai pretofertē minētajiem standarta noteikumiem, it īpaši, ja pastāv liela varbūtīga, ka pircējs vai pārdevējs nemaz neapzinās standarta noteikumu inkorporācijas mēģinājumu¹⁴⁰.

Autore piekrīt izteiktajam viedoklim, taču, pretēji prof. Eiselena un prof. Bergentala, uzskata, ka Konvencijas interpretācijas noteikumi (Konvencijas 8.pants) palīdz saprast, vai līguma puse, ņemot vērā lietas individuālos apstākļus, apzinājās vai arī tai vajadzēja apzināties, ka ar savu darbību tā apstiprina otras puses standarta noteikumus. Autores viedoklis ir pamatots ar to, ka pirms standarta formu cīņas, standarta noteikumiem ir jābūt pienācīgā kārtā inkorporētiem līgumā, proti, jāvērtē, vai līguma puse varēja apzināties otras puses inkorporācijas

¹³⁸ Magnus U., 2007, p. 185-200

¹³⁹ Eiselen. S., Bergenthal K., 2006, p.222

¹⁴⁰ Ibid., 2006, p.222

nodomu un vai tai tika dota iespēja iepazīties ar standarta noteikumu saturu. Ja inkorporācijas priekšnosacījumi netiek izpildīti, nav nepieciešamības risināt standarta formu cīņas jautājumu un vērtēt, vai ar savu darbību puse izteica piekrišanu standarta noteikumu piemērošana, atbilstoši Konvencijas 18.panta 1.daļai.

Papildus jāmin, ka ne vienmēr darbību, kura netieši norāda uz standarta noteikumu akceptu, veic persona, kura ir pilnvarota akceptēt vai noraidīt oferti. Bieži vien preču nosūtīšanu vai pieņemšanu, rēķinu izstādīšanu vai apmaksu veic sabiedrības darbinieks, kura darba pienākumos ietilps minēto darbību veikšana, taču šīs darbības bez īpaša pilnvarojuma nevar tikt iztulkotas kā ofertes akcepts¹⁴¹. Šādā gadījuma neizbēgami rodas strīds par līguma spēkā esamību, savukārt Konvencija atbilstoši 4.panta “a” apakšpunktam neregulē līguma vai kāda tā noteikuma spēkā esamību¹⁴². Rezultātā būs nepieciešams piemērot starptautiskos privāttiesību principus, kuri novedīs pie nacionālā likuma piemērošanas.

No minētā autore konstatē, ka neskatoties uz to, ka “*last-shot*” doktrīna neapstrīdami ir dominējošā Konvencijas standarta formu cīņas risināšanas doktrīna, tajā ir saskatāmas vairākas nepilnības, kuras var novest pie netaisnīga, pretrunīga vai pušu gribai neatbilstoša rezultāta.

Lai demonstrētu “*last-shot*” praktisko darbību, autore atgriežas pie nodaļas sākumā minētā stikla vāžu piegādes darījuma¹⁴³. Risinot piemēru pēc “*last-shot*” doktrīnas, tiesai, autores ieskatā, nonāktu pie šādiem secinājumiem (pieņemot, ka abu līguma pušu standarta noteikumi izpildīta inkorporācijas prasības):

1) pārdevēja pasūtījuma veidlapa ar inkorporētiem standarta noteikumiem tiktu uzskatīta par oferti Konvencijas 14.panta 1. daļas izpratnē, savukārt preču pieņemšana no pircēja puses tiktu uzsākšana par akceptu Konvencijas 18.panta 1.daļas izpratnē. Tādējādi, atbilstoši spoguļattēla principam, akcepts atspoguļo oferti;

2) apstākļi, ka pirms pārdevēja pasūtījuma veidlapas ar standarta noteikumiem saņemšanas pircējs nosūtīja pārdevējam pasūtījuma veidlapu ar pircēja standarta noteikumiem, netiktu ņemts vērā, jo pārdevēja pretoferste atbilstoši Konvencijas 19.panta 1.daļai “nogalina” pircēja sākotnējo oferti¹⁴⁴;

¹⁴¹ Corterier A., 2006, p.199

¹⁴² Konvencijas 4.panta “a” apakšpunkts

¹⁴³ Supra 32.lpp

¹⁴⁴ Lookofsky J.M., Understanding The CISG In The USA: A Compact Guide To The 1980 United Nations Convention On Contracts for the International Sale of Goods, Kluwer Law International, 2004, p.54

3) līgumam ir piemērojami pārdevēja standarta noteikumi, jo tie tika inkorporēti pēdējā ofertē - apstiprinājuma veidlapā - kurai sekoja līguma izpilde, proti, pārdevējs nosūtīja, savukārt pircējs pieņēma preces.

Autorespāt, ir nepamatoti dot priekšroku tieši pārdevēja noteikumiem, pamatojoties ar apstākli, ka pēc to saņemšanas sekoja līguma izpilde, jo pirmslīguma pārrunās abas puses izteica vēlmi piemērot līgumam savus standarta noteikumus. Pirmkārt, šādi pārdevējs tiktu nostādināts labvēlīgākā pozīcijā nekā pircējs, un pircēja gribai piemērot savus standarta noteikumus netiktu pievērsta nekāda nozīme. Otrkārt, ir apšaubāms, vai pircējs apzinājās, ka ar preces pieņemšanu tas apstiprina pārdevēja standarta noteikumus. Treškārt, tiesai var rasties jautājums, vai līgums ir uzskatāms pat spēkā esošu, ja puses neparunāja skaidru vienošanos par līguma būtiskām izmaiņām – standarta noteikumu maiņu.

Secinot, autore uzskata, ka gadījumos, kad līgumā ir inkorporēti tikai vienas puses standarta noteikumi, *“last-shot”* doktrīnas koncepta piemērošana var novest pie līdzēju interesēm atbilstoša iznākumu, taču gadījumiem, kad inkorporēti ir divu pušu standarta noteikumi, ieteicams atrast efektīvāku standarta formu cīņas risināšanas metodi.

2.2. *„Knock-out”* doktrīna, tās piemērošana un priekšrocības

Ņemot vērā *“last-shot”* doktrīnas nepilnības un pretrunas pušu līdztiesību nodrošināšanā, akademiķu vidū arvien lielāku ievērību gūst tā saucamā *“knock-out”* (*“izsišanas”*) doktrīna. Turklāt *“knock-out”* doktrīna ir inkorporēta tādos starptautiskajos instrumentos kā UNIDROIT starptautiskiem komerclīgumu principos (turpmāk tekstā – *“UNIDROIT principi”*)¹⁴⁵, Eiropas līgumtiesību principos (turpmāk tekstā – *“ELTP”*)¹⁴⁶, ASV Unificētajā komerckodeksā¹⁴⁷, apliecinot, ka minētā doktrīna ir starptautiski izplatīts un atzīts standarta formu cīņas risināšanas veids.

Starp iepriekš analizēto *“last-shot”* un *“knock-out”* doktrīnu var ievērot būtiskas atšķirības (skat. Tabulu Nr.4). Pretēji *“last-shot”* doktrīnai *“knock-out”* doktrīna nav balstīta uz tradicionālo prezumpciju, ka līgums tiek noslēgts tad, kad akcepts pilnībā atspoguļo oferti, un tikai ofertē ietvertie noteikumi veido līguma noteikumus. Tieši pretēji *“knock-out”* doktrīna

¹⁴⁵ UNIDROIT Principles on International commercial contracts 2010, Art. 2.1.22, Pieņemts: 2010. Pieejams: <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010>, [aplūkots: 14.04.2018]

¹⁴⁶ Principles of European Contract Law, Art.2.209, Pieņemts: 1998. Pieejams: https://www.trans-lex.org/400200/_ELTP/, [aplūkots: 12.04.2018]

¹⁴⁷ The Uniform Commercial Code (UCC), Art. 2.207. Pieņemts: 1952. Pieejams: <https://www.law.cornell.edu/ucc/2/>, [aplūkots: 18.04.2018]

paredz, ka līgums tiek noslēgts arī tad, ja akcepts – citādāku standarta noteikumu dēļ - precīzi neatspoguļo oferti¹⁴⁸. Rezultātā saskaņā ar “*knock-out*” doktrīnu standarta formu cīņas gadījumā tiek piemēroti tikai tie noteikumi, par kuriem nerodas strīds līdzēju starpā¹⁴⁹.

Tabula Nr.4 “*Last-shot*” un “*knock-out*” doktrīnas salīdzinājums

Doktrīna	Konvencijas pants, no kura doktrīna izriet	Princips, uz kura doktrīna balstīta	Līguma noslēgšanas brīdis	Metode
“ <i>Last-shot</i> ”	19.pants	Spoguļattēlā princips	Kad akcepts pilnībā atspoguļo oferti	Piemēro standarta noteikumus, kuri tika inkorporēti pēdējā ofertē, kurai sekoja līguma izpilde
“ <i>Knock-out</i> ”	6.pants	Pušu autonomijas princips	Kad panākta vienošanās par līguma būtiskajām sastāvdaļām, pat ja nav panākta vienošanās par standarta noteikumiem	Abu pušu standarta noteikumi tiek piemēroti, ciktāl tie sakrīt vai abu pušu standarta noteikumi tiek pilnībā izslēgti

Interesanti, ka, neskatoties uz spoguļattēla principu, kurš izriet no Konvencijas 19.panta, akadēmiķi ir atraduši veidi, kā pamatot “*knock-out*” doktrīnas piemērošanu Konvencijai. “*Knock-out*” doktrīna tiek inkorporēta Konvencijā ar pušu vienošanos atbilstoši Konvencijas 6.pantam, kurš paredz, ka “puses var izslēgt šīs Konvencijas piemērošanu, vai arī, ievērojot 12.pantu, atkāpties no jebkura tās noteikuma, vai mainīt kādu no šādiem noteikumiem¹⁵⁰”, izslēgt Konvencijas 19.panta piemērošanu. Proti, vienojoties par līguma būtiskajām sastāvdaļām kā norādīts, Konvencijas 14.panta 1.daļā un uzsākot līguma izpildi, puses demonstrē, ka līguma noslēgšana tām ir svarīgāka par savu standarta noteikumu piemērošanu.

Tiklīdz ir noskaidrots, ka starp pusēm pastāv spēkā esošs līgums, rodas nepieciešamība noteikt tā saturu. Atbilstoši “*knock-out*” doktrīnai pastāv divi veidi līguma satura noteikšanai: abu pušu standarta noteikumi tiek izslēgti no līguma, vai arī abu pušu standarta noteikumi tiek

¹⁴⁸ Riihl G., 2003, p.199,

¹⁴⁹ Magnus U., 2007, p. 185-200

¹⁵⁰ Konvencijas 6.pants

salīdzināti un piemērojas tikai tie, par kuriem nerodas strīds pušu starpā, proti, kuru koncepts ir vienāds gan pircēja, gan padevēja standarta noteikumos¹⁵¹.

Autores ieskatā, “*knock-out*” doktrīnā izvirzītais pieņēmums, ka līgums ir noslēgts, ja puses uzsāk tā izpildi, neskatoties uz apstākli, ka nav panākta pilnīga vienošanās par viesiem līguma nosacījumiem, ir daudz reālistiskāks nekā “*last-shot*” doktrīnas spoguļattēlā principa prasība. Pēc autores domām neatkarīgi no Konvencijas formulējuma un principiem, uz kuriem tā sākotnēji tika balstīta, daudz svarīgāk ir analizēt, vai likuma piemērošana praksē nerada paradoksālu un pretrunīgu iznākumu. Piemēram, “*last shot*” doktrīnas piemērošana praksē, autoresprāt, var novest pie ļoti pretrunīga secinājuma, ka līgums nav noslēgts, neatkarīgi no tā, ka puses ir pildījušas līguma nosacījumus gadiem ilgi. Tādējādi, autore dod priekšroku “*knock-out*” doktrīnai, uzskatot to par realitātei daudz atbilstošāku standarta formu cīņas risināšanas metodi, kura tostarp daudz lielāku uzmanību pievērš pušu autonomijai.

Autores viedoklis par “*knock-out*” doktrīnas piemērošanas priekšrocībām saskan ar vadošo akademiķu viedokli, ka doktrīna ir daudz piemērotāka ikdienas biznesa norisēm, jo pastāv maza varbūtība, ka modernajā tirdzniecībā kāds tirgotājs piegādās preces pircējam, veiks maksājumu vai pieņems preci, neesot pilnīgi drošs un pārliecināts par noslēgtā līguma spēkā esamību¹⁵².

Jau 1990-tajos gados Konvencijas dalībvalstu nacionālās tiesas, skeptiski izturoties pret “*last-shot*” doktrīnas piemērošanu, uzsāka jaunu metožu meklēšanu standarta formu cīņas atrisināšanai¹⁵³. Piemēram, 1995.gadā Vācijas apgabaltiesa spriedumā Trikotāžas lietā (*Knitware case*), kurā Itālijas pārdevējs un Vācijas pircējs nevarēja vienoties par standarta noteikumu piemērošanu, taču turpināja pildīt līgumsaistības, nolēma, ka, uzsākot līguma izpildi, puses atteicās no standarta noteikumu piemērošanas. Rezultātā ne pircēja, ne pārdevēja standarta noteikumi nekļuva par līguma sastāvdaļu¹⁵⁴.

Ne tikai zemāko instanču tiesas, bet arī Konvencijas dalībvalstu augstākās tiesas uzsāka “*knock-out*” doktrīnas piemērošanu, argumentējot, ka noteikums, kurš ir iekļauts tikai vienas puses standarta noteikumos nekļūst par līguma sastāvdaļu. Ka, piemēru, var minēt Francijas Augstākās tiesa (*Cour de Cassation*) spriedumu Stikla izstrādājumu lietā (*Les Verreries de Saint*

¹⁵¹ Eiselen S., Bergenthal S.K., 2006, p.225

¹⁵² Huber P., Mullis A., 2007, p.94

¹⁵³ Viscasillas P.P., 2002, p.217-228

¹⁵⁴ Vācijas apgabaltiesa, 06.12.1995, spriedums Nr. 3 C 925/93 Trikotāžas lietā (*Knitware case*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/951006g1.html>, [aplūkots: 07.04.2018]

Gobain v. Martinswerk)¹⁵⁵, kā arī Spānijas Augstākās tiesas (*Tribunal Supremo*) spriedumu Vilema Kogmana lietā (*Nordgemüse Wilhelm Krogmann v. Javier Vierto*)¹⁵⁶. Taču par ievērojamāko pagrieziena punktu “*knock-out*” doktrīnas piemērošanā Konvencijas ietvaros kļuva Vācijas Augstākās tiesas (*Bundesgerichtshof*) spriedums Piena pulvera lietā (*Powdered milk case*)¹⁵⁷, kuram turpināja sekot citu valstu nacionālās tiesas un uz kuru bieži atsaucas “*knock-out*” doktrīnas piemērošanas Konvencijai piekritēji¹⁵⁸.

Piena pulvera lietā strīds radās starp piena pulvera pārdevēju – Vācijas uzņēmumu – un Nīderlandes pircēju, kas savukārt eksportēja preces klientiem Alžīrijā. Klienti apgalvoja, ka piena pulveris ir bojāts, un tāpēc pircējs pieprasīja kompensāciju no Vācijas pārdevēja. Neskatoties uz to, ka pārdevējs atzina preces defektu, tas atteicās maksāt atlīdzību, apgalvojot, ka pircēja standarta noteikumi satur klauzulu, kura ierobež pārdevēja pienākumu atlīdzināt zaudējumus. Vācijas Augstākā tiesa norādīja, ka vispārīgie standarta noteikumi kļūst par līguma neatņemamu sastāvdaļu, ciktāl tie nav pretrunā. Savukārt konfliktējošos standarta noteikumus jāsalīdzina un jāizslēdz arī tās klauzulas, kas nav tieši nesaderīgas ar otras puses standarta noteikumu klauzulām¹⁵⁹. Rezultātā tiesa izslēdza gan pircēja, gan pārdevēja standarta noteikumu piemērošanu.

Autore secina, ka ne tikai akadēmiķi, bet arī nacionālās tiesas ir tendētas atkāpties no nepraktiskās “*last-shot*” doktrīnas piemērošanas, izteikti dodot priekšroku “*knock-out*” doktrīnai. Ņemot vērā, ka “*knock-out*” doktrīnas piemērošana Konvencijai kļūst par ierastu praksi nacionālo tiesu vidū, autores ieskatā, tuvākajā laikā tā varētu kļūt par jaunu tendenci standarta formu cīņas jautājuma risināšanai. Jo īpaši, tiesas kļūs arvien motivētākas piemērot “*knock-out*” doktrīnu un sekot esošajai praksei, jo Konvencijas mērķis ir nodrošināt Konvencijas

¹⁵⁵ Francijas Augstākā tiesa, 16.07.1998, spriedums Nr. J 96-11.984 Stikla izstrādājumu lietā (*Les Verreries de Saint Gobain v. Martinswerk*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980716f1.html>, [aplūkots: 07.04.2018]. Arī skat. Francijas Augstākā tiesa, 02.12.1997, spriedums Nr. 95-20.809 Maglificio lietā (*Mode Jeune Diffusion v Maglificio*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/971202f1.html>, [aplūkots: 07.04.2018.]

¹⁵⁶ Spānijas Augstākā tiesa, 26.05.1998, spriedums Nr. 3516/1997 Vilema Kogmana lietā (*Nordgemüse Wilhelm Krogmann v. Javier Vierto*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980526s4.html>, [aplūkots: 07.04.2018]

¹⁵⁷ Vācijas Augstākā tiesa, 09.01.2002, spriedums Nr. VIII ZR 304/00 Piena pulvera lietā (*Powdered milk case*). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/020109g1.html>, [aplūkots: 06.04.2018]

¹⁵⁸ Stemp K., *A Comparative Analysis of the "Battle of the Forms"*, 2005, p.9. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/stemp.html>, [aplūkots: 06.04.2018]

¹⁵⁹ *Powdered milk case*, 2002

harmonizētu piemērošanu un interpretāciju dalībvalstu starpā tostarp, lai nodrošinātu starptautisko pirkuma līguma pušu tiesisko palāvību¹⁶⁰.

Atgriežoties pie nodaļas sākumā izklāstītā piemēra par stikla vāžu piegādes darījumu¹⁶¹, autores ieskatā, piemērojot “*knock-out*” doktrīnu, tiesa nonāktu pie šādiem secinājumiem (pieņemot, ka abu līguma pušu standarta noteikumi izpildīja inkorporācijas prasības):

1) nav šaubu, ka līgums par vāžu un glāžu piegādi tika noslēgts, jo puses atbilstoši Konvencijas 14.panta 1.daļai panāca vienošanos par līguma būtiskajām sastāvdaļām (prece, cena, daudzums) - pircējs ik mēnesi pirks no pārdevēja 800 stikla glāzes, cena EUR 7 par glāzi, un 300 stikla vāzes, cena EUR 12 par vāzi;

2) uzsākot līguma izpildi, kas izpaudās kā pircēja pasūtījuma izpilde no pārdevēja puses un preču pieņemšana no pircēja puses, puses demonstrēja, ka līguma noslēgšana ir nozīmīgāka par pilnīgu vienošanos par standart noteikumiem un to piemērošanu. Pušu darbības liecina par vienošanos pēc Konvencijas 6.panta izslēgt Konvencijas 19.pantu un atkāpties no spoguļattēlā principa piemērošanas;

3) Ievērojot pušu līdztiesības, līgumam ir piemērojami abu pušu standart noteikumi, ciktāl to nosacījumi sakrīt pēc būtības, savukārt pārējie standarta noteikumi tiek izslēgti.

Secinot, autore uzskata, ka šāda veida analīze par līgumam piemērojamiem standarta noteikumiem ir daudz efektīvāka, jo tiek respektēta abu līdzēju griba un tādēļ nodrošināts taisnīgāks lietas iznākums.

2.3. Alternatīvie veidi Konvencijas standarta formu cīņas risināšanai

Neskatoties uz to, ka dominē uzskats, ka Konvencijas satur atbildi uz standarta formu cīņas jautājumu¹⁶², nacionālas tiesas var nonākt pie secinājuma, ka jautājums nav skaidri regulēts Konvencijā un tāpēc veido likuma robu¹⁶³. Atbilstoši Konvencijas 7.panta 2.daļai jautājumi, kuri nav tieši regulēti Konvencijā “jāatrisina atbilstoši vispārējiem principiem uz kuriem [Konvencija] balstīta, vai, šādu principu neesamības gadījumā, atbilstoši tiesībām, kuras tiek piemērotas saskaņā ar starptautisko privāto tiesību normām¹⁶⁴”. Tiek uzskatīts, ka UNIDROIT Principi ir

¹⁶⁰ Felemegas J., An International Approach to the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) as Uniform Sales Law, 2007. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/felemegas14.html>, [aplūkots: 07.04.218]

¹⁶¹ Supra 32.lpp

¹⁶² Supra 7.lpp

¹⁶³ Fejös A., 2007, p. 113-129

¹⁶⁴ Konvencijas 7.panta 2.daļa

starptautiskais tiesību instruments, kurš var veiksmīgi papildināt Konvenciju, un tāpēc ir piemērojams Konvencijas robu aizpildīšanai¹⁶⁵.

Atšķirībā no Konvencijas UNIDROIT principiem ir rekomendējošs raksturs¹⁶⁶, taču tā kā tie atspoguļo Eiropas valstu civillikumos ietvertos principus, tie satur tostarp vispārējos principus, uz kuriem Konvencija ir balstīta. Turklāt gan Konvencija, gan UNIDROIT principi tika izstrādāti ar vienu nodomu – izveidot vienotu instrumentu starptautisko tirdzniecības darījumu regulēšanai, kurš būtu juridiski drošs un neradītu grūtības tā piemērošanai dažādās jurisdikcijās. Ne tikai UNIDROIT principi, bet arī ELTP, kas satur vispārējus tiesību principus¹⁶⁷, atbilstoši Konvencijas 7.panta 2.daļai¹⁶⁸ ir piemērojams Konvencijas robu aizpildīšanai. Jāņem vērā, ka UNIDROIT principi un ELTP ir atšķirīga teritoriālā piemērošana. Proti, ELTP piemēroša ir paredzēta Eiropas Savienības valstīs, savukārt UNIDROIT principus piemēro arī ASV, apliecinot, ka tie ir starptautiski atzīti un piemērojami principi¹⁶⁹.

No minētā autore secina, ka nacionālās tiesas var piemērot UNIDROIT principus vai ELTP, ja 1) Konvencija regulē jautājuma, taču nesniedz skaidru risinājumu, 2) UNIDROIT principi un ELTP ietver vispārīgus principus, uz kuriem tiek balstīta Konvencija. Taču, autores ieskatā, šādā gadījumā priekšroka Konvencijas robu aizpildīšanai ir dodama UNIDROIT principiem, jo ELTP ir tiesību instruments, kurš ir paredzēts konkrētām Eiropas Savienības valstīm, savukārt Konvencija dalībvalstīs aptver daudz plašāku teritoriālu apgabalu.

Neatkarīgi no tā, vai tiesas piemēro UNIDROIT principus vai ELTP Konvencijas robu aizpildīšanai attiecībā uz standarta formu cīņu, tās nonāks pie viena un tā paša rezultāta, jo abi tiesību instrumenti skaidri inkorporē “*knock-out*” doktrīnu. UNIDROIT principu 2.2.22.punkts un ELTP 2.209.punkts ietver ļoti līdzīgu formulējumu, kurš paredz, ja abas puses izmanto standarta noteikumus un panāk vienošanos, izņemot par šiem noteikumiem, līgums tiek noslēgts, pamatojoties uz saskaņotiem noteikumiem un visiem standarta noteikumiem, kas ir kopīgi pēc būtības. Līgums netiks noslēgts tikai gadījumā, ja viena puse skaidri, bez nepamatotas kavēšanās informējot otru pusi, norāda, ka tā neplāno būt saistīta ar līgumu, kuram nav piemērojami tās

¹⁶⁵ Kotrusz J., Gap-Filling of the CISG by the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, 2008, pieejmas: <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/kotrusz.html>, [aplūkots: 07.04.2018]

¹⁶⁶ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A., Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā, Tiesu namu aģentūra, 2017, p.27

¹⁶⁷ Eiropas līgumu tiesību principi, 1.101.punkta 3.daļas “a” apakšpunkts

¹⁶⁸ Fejōs A., 2007, p. 113-129

¹⁶⁹ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A, 2017, p.27

standarta noteikumi¹⁷⁰. Tādējādi, neskatoties uz to, ka UNIDROIT principi un ELTP tāpat kā Konvencija ietver spoguļattēla principu¹⁷¹, kurš parasti noved pie “*last-shot*” doktrīnas piemērošanas, UNIDROIT principu 2.2.22.punkts un ELTP 2.209.punkts skaidri izslēdz minētās doktrīnas piemērošanu, nepārprotami dodot priekšroku “*knock-out*” doktrīnā ietvertajai metodei.

Lai gan autore uzskata, ka Konvencija nesatur rodu standarta formu cīņas jautājumā, autores ieskatā UNIDROIT Principu vai ELTP piemērošana būtu ļoti vēlama. Pirmkārt, UNIDROIT ir plaši piemērots un starptautiski atzīts tiesību avots, īpaši starptautisko instrumentu interpretācijā, savukārt ELTP atspoguļo dominējošos Eiropas valstu tiesību konceptus un risinājumu¹⁷². Otrkārt, minētie instrumenti satur skaidri un precīzi definētu standarta formas cīņas risināšanas metodi. Minēto instrumentu piemērošana atvieglotu nacionālo tiesu darbu, jo tām būtu vien precīzi jāseko rīcības vadlīnijām standarta formu cīņas atrisināšanā. Rezultātā ievērojami samazinātos nekonsekvence standarta formu cīņas jautājuma risināšanā un tiktu izslēgta nepraktiskās “*last-shot*” doktrīnas piemērošana.

Papildus, kā alternatīvu “*last-shot*” un “*knock-out*” doktrīnai dažas tiesas izvirzīja jaunu formu cīņas risināšanas metodi – “*first - shot*” (“*pirmā šāviņa*”) metodi, kura paredz, ka ofertē inkorporētie standarta noteikumi prevalē pār pretofertē iekļautajiem standarta noteikumiem. “*First - shot*” metode noraida Konvencijā ietverto spoguļattēla principu, mainot pretoferes efektu, proti, šajā gadījumā pretoferē nevis noraida oferti, bet tiek uzskatīta par akceptu ofertē ietvertajiem noteikumiem¹⁷³.

“*First – shot*” doktrīnu standarta formu cīņas risināšanai piemēroja Nīderlandes Apgabala apelācijas tiesa (*Hof 's-Hertogenbosch*) Automatizācijas lietas (*ICT v. Princen Automatisering Oss case*¹⁷⁴) spriedumā, kurā Nīderlandes pārdevējs un Vācijas pircējs noslēdza mutisku vienošanos par datorprogrammu pārdošanu. Pircējs apstiprināja līguma saturu ar rakstisku rīkojumu; tajā pašā vēstulē bija iekļauta jurisdikcijas klauzula, kas tika uzdrukāta kā zemspītras piezīme ar nelieliem burtiem. Pārdevējs apstiprināja pircēja rīkojumu pa faksu un paziņoja, ka ir piemērojami tā standarta noteikumi. Pēc pircēja pieprasījuma pārdevējs pārsūtīja savus vispārējos

¹⁷⁰ UNIDROIT principu 2.1.22.punkts, Eiropas līgumu tiesību principi 2.209.punkts

¹⁷¹ UNIDROIT principu p.51. Arī skat. [b.a.] Guide to Article 19, Comparison with Principles of European Contract Law (ELTP), [b.g.]. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ELTPcomp19.html>, [aplūkots: 07.04.2018]

¹⁷² Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A., 2017, p.25-27

¹⁷³ Steensgaard K., A Comparative View on ‘Battle of the Forms’ under the CISG and in the German and US American Experiences Kasper, Nordic Journal of Commercial La, Issue 1, 2015, p.6-17. Pieejams: http://www.njcl.dk/articles/2015-1/steensgaard_kasper.pdf, [aplūkots: 07.04.2018]

¹⁷⁴ Nīderlandes apelācijas tiesa, 19.19.1996, spriedums Nr. 770/95/HE Automatizācijas lietā (*ICT v. Princen Automatisering Oss*), pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/961119n1.html>, [aplūkots: 07.04.2018]

noteikumus. Starp pusēm izvērtās strīds, jo pircējs atteicās veikt maksājumu par programmatūru, apgalvojot, ka tai ir atklāti defekti. Pārdevējs iesniedza prasības pieteikumu Nīderlandes tiesā. Tiesa norādīja, ka atbildot uz pircēja rakstisku rīkojumu, pārdevējs ir noraidījis savu standarta noteikumu piemērošanu attiecībā uz tiem noteikumiem, kas ir pretrunā pircēja apstiprinājumā iekļautajiem standarta noteikumiem. Rezultātā pārdevējs pilnībā akceptēja pircēja rīkojumu, un pārdevēja standarta noteikumi ir piemērojami, ciktāl jautājums nav atrunāts arī pircēja noteikumos¹⁷⁵.

Autores ieskatā Nīderlandes tiesa nonāca pie visai nelogiska un pat savā ziņā absurda lietas atrisinājuma, kuru nevar juridiski izskaidrot un pamatot ar Konvencijas noteikumiem un principiem. Tiesa neņēma vērā Konvencijas 19.pantu, kurš nosaka, ka akcepts, kurš satur izmaiņas, tiek uzskatīts par pretoferti, nevis standarta noteikumu akceptu, kā arī neņēma vērā, ka pārdevējs izpildīja visas standarta noteikumu inkorporācijas prasības – pārdevējs ne tikai skaidri informēja pircēju par savu nodomu piemērot līgumam savus standarta noteikumus, bet arī nosūtīja pircējam noteikumu tekstu. Arī akademiķu vidū tiek atzīts, ka “*first-shot*” doktrīna negūs atbalstu Konvencijas dalībvalstu vidū, jo Konvencijā nav atrodamas normas, kuras pamatotu minētās doktrīnas piemērošanu¹⁷⁶.

Autores apzinās, ka “*first-shot*” doktrīna ir inkorporēta Nīderlandes Civilkodeksā¹⁷⁷, taču konkrētajā gadījumā Nīderlandes tiesai bija jāanalizē lieta Konvencijas kontekstā, atkāpjoties no nacionālā regulējuma īpatnībām. Tā kā no Konvencijas izrietošās standarta formu cīņas metodes netika piemērotas, Nīderlandes tiesa nonāca pie secinājuma, kas ir nesaderīgs ar Konvencijas normām un mērķiem.

Apkopojot minēto, autore secina, ka tradicionāli Konvencijas dominējošā standarta formu cīņas doktrīna ir “*last-shot*”, taču nepilnību un pretrunu dēļ tas piemērošana samazinās. Kā alternatīva arvien izplatītāka kļūst “*knock-out*” doktrīnas izmantošana, jo tā nedod nepamatotu priekšroku nedz pircēja, nedz pārdevēja standarta noteikumiem, vienādā līmenī aizsargājot abu pušu tiesības un intereses. Lai gan vienlaicīgi ar no Konvencijas izrietošām doktrīnām, pastāv alternatīvas metodes standarta formu cīņas risināšanai, tās negūst atbalstu nedz nacionālo tiesu, nedz akademiķu vidū. Secinot, autores ieskatā tuvākajā nākotnē Konvencijas praktiskajā

¹⁷⁵ ICT v. Princen Automatisering Oss, 1996

¹⁷⁶ Steensgaard K., 2005, p.6-17

¹⁷⁷Dutch Civil Code [Nīderlandes Civillikums], sestā grāmata, 6:225.punkta 3.daļa., [b.g]. Pieejams: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook066.htm>, [aplūkots: 07.04.2018]

piemērošanā virsroku var gūt *“knock-out”* doktrīna, jo tā ir daudz efektīvāka un praktiskāka standarta formu cīņas risināšanai nekā tradicionālā *“last-shot”* doktrīna.

3. STANDARTA FORMU CĪŅAS IESPĒJAMIE RISINĀJUMI LATVIJAS NORMATĪVAJĀ REGULĒJUMĀ

Ņemot vērā, ka Latvijas normatīvais regulējums nepiedāvā risinājumu standarta formu cīņai un, pamatojoties uz pētījumā veikto analīzi par standarta formas cīņas risināšanas doktrīnām, to efektivitāti un praktiskās piemērošanas īpatnībām, šīs nodaļas mērķis ir izprast, kura no standarta formu cīņas risināšanas doktrīnām būtu vispiemērotākā Latvijas normatīvajam regulējumam. Balstoties uz veikto analīzi, autore nonāks pie secinājuma, vai Latvijas normatīvajā regulējumā ir nepieciešami uzlabojumi, ieviešot noteiktību un skaidrību standarta formu cīņas risināšanas jautājumā.

Standarta formu jautājums nebija guvis ievērību 1937.gadā, kad beidzās Civillikuma izstrāde, turklāt Civillikums ir vairāk orientēts uz sadzīvē slēdzamiem līgumiem¹⁷⁸. Taču, kā norāda prof. Lando (*prof. Lando*), netaisni noteikumi var parādīties līgumos ne tikai ar patērētājiem, bet arī līgumos starp maziem un lieliem komersantiem, nekomerciālām organizācijām, amatniekiem un zemniekiem¹⁷⁹. Prof. Lando viedokli atbalsta prof. Torgāns, norādot, ka minētā iemesla dēļ standarta formām, tai skaitā, formu savstarpējai cīņai, būtu jābūt regulētai Civillikumā, kā arī Komerclikumā¹⁸⁰. Autore pilnībā atbalsta izteikto viedokli, taču tā kā Latvijas normatīvais regulējums nesatur standarta formu risināšanas noteikumus, pēc analogijas ar Konvenciju, autore uzskata, ka atbilde un minēto jautājumu ir meklējama līguma veidošanās noteikumos, kurus nosaka Civillikums.

Atbilstoši Civillikuma 1533.pantam, lai līgumu uzskatītu par galīgi noslēgtu, ir jāizpildās vismaz četriem priekšnosacījumiem: 1) pilnīga vienošanās, 2) līguma būtiskās sastāvdaļas, 3) nolūks savstarpēji saistīties, 4) konkrēta līguma forma, ja nepieciešama pēc likuma vai līdzēju vienošanās¹⁸¹. Līguma slēgšana sākas ar piedāvājumu jeb oferti, kurai labākajā gadījumā seko akcepts, taču praksē visbiežāk klātneesošiem līdzējiem līguma saskaņošana aizņem ilgāku laiku, apmainoties ar dažādiem viedokļiem par līgumā saturu¹⁸². Oferte parasti jau satur līguma būtiskās sastāvdaļas, kuras atbilstoši Civillikuma 1470.pantam ir tās sastāvdaļas, bez kurām darījums nav iespējams un kurās izpaužas darījuma veids un tam raksturīgie pamatnoteikumi¹⁸³ Civillikuma

¹⁷⁸ Torgāns K., 2006, 46.lpp

¹⁷⁹ Lando O., The structure and the Salient Features of the Principles of European Contract Law, 6 *Juridica International* No 1, 2001, p.4-15. Pieejams: HeinOnline datubāzē, [aplūkots: 15.04.2018]

¹⁸⁰ Torgāns K., 2006, 46.lpp

¹⁸¹ Civillikuma 1533.pants

¹⁸² Torgāns K., 2006, 41.lpp

¹⁸³ Civillikuma komentāri, 1998, 58.lpp

2004.pants konkretizē, ka pirkuma līguma būtiskās sastāvdaļas ir **pirkuma priekšmets un maksa**.

Autore secina, ka, piemēram, e-pasta sarakstes rezultātā noslēgts pirkuma līgums tiks uzskatīts par noslēgtu, ja puses panāk vienošanos par pirkuma priekšmetu un maksu, neskatoties uz to, ka nav panākta vienprātība par piemērojamiem standarta noteikumiem (lai gan atbilstoši Civillikuma 1537.pantam tiesa var nonākt pie pretēja secinājuma). Taču strīda rezultātā par jautājumu, kuru regulē standarta noteikumi, tiesa neizbēgami sastapsies ar standarta formu cīņu.

Papildus būtiskām sastāvdaļām, darījums var sastāvēt arī no **dabiskām un nejaušām** sastāvdaļām¹⁸⁴. Dabiskās sastāvdaļas, ja darījums noslēgts tā būtiskos pamatos, ir pēc likuma darījuma tiešās sekas¹⁸⁵. Dabiskās sastāvdaļas ir paredzētas dispozitīvajās likuma normās, kuras līdzīgi pēc vienošanās var mainīt vai grozīt¹⁸⁶. Piemēram, dabiskās sastāvdaļas ir atspoguļotas Civillikuma 2023.pantā, kurš paredz, ka pēc pirkuma līguma noslēgšanas, neskatoties uz to, ka lieta vēl nav nodota, risks par nejaušības gadījumu pāriet uz pircēju. Taču Civillikuma 2023.pantā ietverta riska pārejas nosacījumu pircējs un pārdevējs var mainīt, par to iepriekš vienojoties¹⁸⁷.

Autore konstatē, ja standarta noteikumu inkorporācija tiktu regulēta Civillikumā, to iekļaušanu līgumā nevarētu uzskatīt par darījuma dabisko sastāvdaļu, jo to piemērošana nevar tikt uzskatīta par tiešajām sekām, kuras izriet no darījuma noslēgšanas. Drīzāk standarta noteikumu piemērošana ir līguma pušu brīvās gribas izpausme. Standarta noteikumus iespējams uzskatīt par līguma papildinājumu detalizētākai pušu attiecību noregulēšanai, taču atkarībā no situācijas standarta noteikumu iekļaušana var būt kā būtisks, tā nebūtisks līguma noslēgšanas priekšnosacījums. Tāpēc autore turpmāk darbā analizē, vai standarta noteikumi varētu tikt uzskatīti par nejaušām darījuma sastāvdaļām.

Atbilstoši Civillikuma 1472.pantam nejaušas darījuma sastāvdaļas ir darījuma tiešo seku paplašinājumi vai aprobežojumi, kā arī blakus noteikumi, kuru iekļaušana darījumā ir atkarīga no līdzēju gribas. Pie līguma blakus noteikumiem pieder nosacījumi, termiņi un uzlikumi¹⁸⁸. Nosacījumi ietver varbūtību, proti, ja nosacījumos norādītais notikums iestāsies, tad pusēm kļūs saistošas ar šī notikuma iestāšanos saistītās sekas¹⁸⁹ (piemēram, ja pircējs iegādāsies vairāk nekā simts stikla vāzes, tad pirkumam tiks piešķirta 10% atlaide). Termiņi regulē no darījuma izrietošu

¹⁸⁴ Civillikuma 1469.pants

¹⁸⁵ Ibid 1471.pants

¹⁸⁶ Balodis K., 2007, 166.lpp

¹⁸⁷ Ibid

¹⁸⁸ Civillikuma 1472.pants

¹⁸⁹ Torgāns K., 2006, 54.lpp

tiesību sākumu vai ilgumu, kā arī konkrētu pienākumu izpildes starptermiņu¹⁹⁰ (piemēram, 30 dienas, 2 gadi). Savukārt uzlikums parasti uzliek labuma saņēmējam pienākumu veikt darbību par labu trešajai personai vai sabiedrībai kopumā (piemēram, dāvinot gleznu, mākslinieks var uzdot gleznas īpašniekam ik pa laikam izstādīt gleznu muzejā)¹⁹¹. Jāņem vērā, ka Civillikuma 1472.pants sniedz neizsmeļošu blakus noteikumu uzskaitījumu, pie kuriem tostarp var piederēt pienākums sniegt informāciju par līguma izpildi, maksājumu kārtību, noteikumi par konfidencialitāti, ekspertu piesaisti un citiem jautājumiem¹⁹².

No minētā autore secina, ka, neskatoties uz to, ka **standarta noteikumi** neatbilst nosacījumu, termiņu vai uzlikumu definīcijai, tie **var tikt uzskatīti par darījuma blakus noteikumiem**, jo blakus noteikumu saraksts Civillikuma 1472.pantā nav izsmeļošs un atkarīgs no pušu brīvās gribas.

Būtiskās sastāvdaļas ir minimums, kas ir nepieciešams, lai līgums varētu tikt uzskatīts par noslēgtu, tāpēc gadījumā, ja vismaz līguma puses izsaka vēlmi panākt vienošanos arī par nejausām sastāvdaļām līgums netiks uzskatīts par noslēgtu, kamēr vienošanās nav panākta¹⁹³. Tādējādi autore secina, **ja vismaz viena līguma puse norāda, ka vienošanās par standarta noteikumiem ir būtiska līguma noslēgšanai, un vienošanās netiek panākta, līgums netiek uzskatīts par noslēgtu, neatkarīgi no tā, vai puses vienojās par pirkuma priekšmetu un cenu un vai tika uzsākta līguma izpilde.**

Lai līgums tiktu noslēgts, uz oferti jāsaņem akcepts jeb bezatrunu piekrišana piedāvātajam līguma projektam. Prof. Togrāns uzsver, ka atbilstoši Civillikuma 1537.pantam **akcepts var būt tikai bez atrunām, bez nosacījumiem**, ja līgums tiek slēgts ar klātneesošiem līdzējiem. Proti, ja akcepts ir ar nosacījumiem vai atrunām, sarunas ir jāturpina. **Līgums tiks atzīts par galīgi noslēgtu tikai brīdī, kad viena no pusēm izsaka pēdējo beznosacījuma piekrišanu**¹⁹⁴.

No minētā izriet, ka, piemērojot Latvijas likumu, tiesas daudz biežāk nekā, piemērojot Konvenciju, var nonākt pie secinājuma, ka līgums starp pusēm netika noslēgts, ja puses nepanāca galīgu vienošanos par standarta noteikumiem un līguma izpilde vēl netika uzsākta. Šajā aspektā autore ievēro atšķirību starp Civillikuma akcepta regulējumu un Konvencijas 19.panta 2.daļu, kurš nosaka, ka atbilde, kura satur papildinājumus, kuri būtiski nemaina oferti, tiek uzskatīta par akceptu, ja vien tai neseko iebildumi no oferenta puses. Izņēmums no nosacījuma ir ietverts

¹⁹⁰ Civillikuma komentāri, 1998, 114.lpp

¹⁹¹ Togrāns K., 2006, 55.lpp

¹⁹² Civillikuma komentāri, 1998, p.60

¹⁹³ Ibid 1998, p.91

¹⁹⁴ Togrāns K., 2006, 45.lpp

Civillikuma 1534.pantā, kurš paredz, ka līgums var tikt uzskatīts par galīgi noslēgtu pat, ja nav panākta vienošanās par blakus noteikumiem, ja puses vienojas, ka jautājums par blakus noteikumiem tiks atrisināts pēc līguma noslēgšanas. Ja arī pēc līguma noslēgšanas puses nevar vienoties par blakus noteikumiem, strīda gadījumā šis jautājums tiks izlemts pēc tiesas ieskata¹⁹⁵.

Ņemot vērā minēto, autore secina, ka teorētiski atbilstoši Civillikuma noteikumiem līgums netiks noslēgts, ja, piemēram, iepriekšminētais pircējs – Latvijas lielveikalu tīkls – veic stikla vāžu pasūtījumu (izsaka oferti), atsaucoties uz saviem standarta noteikumiem, savukārt pārdevējs – Itālijas stikla izstrādājumu ražotājs - izsaka apstiprinājumu, atsaucoties uz saviem standarta noteikumiem. Šajā gadījumā apstiprinājums netiktu uzskatīts par akceptu Civillikuma izpratnē un pusēm būtu jāturpina pārrunas, jo akcepts var būt tikai bez atrunām un bez nosacījumiem. No vienas puses, secināms, ka standarta formu cīņa Civillikuma kontekstā ir reta parādība. No otras puses, praktiski un reālistiski skatoties uz aprakstīto situāciju, līguma puses var nesaprast, ka līgums netika noslēgts, jo vienošanās par standarta noteikumiem netika skaidri panākta. Rezultātā puses, uzskatot, ka līgums tika noslēgts, uzsāks tā izpilde. Strīda gadījumā par standarta noteikumu piemērošanu tiesa, autores ieskatā, neizbēgami saskarsies ar standarta formas cīņas jautājumu. Autore konstatē vairākus iespējamus tiesas argumentācijas modeļus vāžu piegādes darījuma piemērā:

1) ja līguma izpilde netika uzsākta, tad tiesa var noteikt, ka līgums netika noslēgts, jo netika izteikta pēdējā beznosacījumu piekrišana Civillikuma 1537.panta izpratnē;

2) ja līguma izpilde tika uzsākta, tiesa var secināt, ka līgums ir noslēgts, jo tika panākta vienošanās par līguma būtiskajām sastāvdaļām un puses nenorādīja, ka vienošanās par standarta noteikumiem ir viens no priekšnosacījumiem līguma noslēgšanai. Šādā gadījumā tiesa var secināt, ka piemērojami ir pārdevēja standarta noteikumi, jo tie tika inkorporēti pēdējā ofertē, kurai sekoja līguma izpilde jeb klusējot (ar konkludentām darbībām) izteikts beznosacījuma akcepts atbilstoši Civillikuma 1428.pantam. Šāda tiesas argumentācija atbilst *“last-shot”* doktrīnā ietvertajam konceptam, ka līgumu regulē pēdējā ofertē inkorporēti standarta noteikumi, kuriem seko līguma izpilde, demonstrējot akceptu;

3) neskatoties uz to, ka no Civillikuma regulējuma izriet, ka standarta formu cīņu varētu atrisināt pēc 2.punktā norādītās metodes, tiesa var nonākt pie secinājuma, ka šāds risinājums varētu būt nesaderīgs ar līguma pušu gribu. Līgums tiek noslēgts, pamatojoties uz divu vai vairāku personu gribas izteikumiem, tas ir, priekšlikumu noslēgt līgumu (oferti) un šāda

¹⁹⁵ Civillikuma komentāri, 1998, 92.lpp

priekšlikuma pieņemšanu (akceptu)¹⁹⁶. Tātad arī standarta noteikumu apstiprināšanai pusēm jādemonstrē griba tos piemērot līgumam. Rodas jautājums, vai ar akcepta izteikšanu ofertei, puse tostarp izsaka gribu tikt saistītai ar ofertē inkorporētiem standarta noteikumiem?

No vienas puses, var secināt, ka akcepts demonstrē piekrišanu gan ofertei, gan standarta noteikumiem, it īpaši, ja tiesa secina, ka standarta noteikumi tika pienācīgi inkorporēti ofertē. No otras puses, prakse parāda, ka neskatoties uz standarta noteikumu inkorporācijas prasību formālu izpildi, līguma puses tomēr reti kad apzinās, ka akcepts uz oferti nozīmē tostarp piekrišanu standarta noteikumiem. Tādējādi nevar viennozīmīgi apgalvot, ka ar līguma izpildes uzsākšanu puse izsaka gribu tikt saistīta ar otras puse standarta noteikumiem. Izdarot šādu secinājumu, tiesa, autores ieskatā, nonāktu strupceļā, jo no šī brīža Latvijas normatīvā regulējuma neizriet “*last-shot*” metodei alternatīvs standarta formu cīņas risināšanas mehānisms.

Secinot, Civillikums tāpat kā Konvencija ir balstīts uz spoguļattēla principu (līgums tiek noslēgts, kad akcepts sakrīt ar oferte), tāpēc šī brīža Latvijas normatīvajam regulējumam piemērotāka ir “*last-shot*” doktrīna. Rezultātā standarta formu cīņas gadījumā tiesa var secināt, ka līgumu regulē pēdējā ofertē iekļautie standarta noteikumi, iespējami nonākot pretrunā ar pušu patieso gribu, jo nevar uzskatīt, ka ofertes akcepts liecina par puses gribu tikt saistītai ar standarta noteikumiem. Turklāt puse būs saistīta tostarp ar tiem otras puses standarta noteikumu nosacījumiem, kuri ir netaisnīgi vai negodīgi, jo komersanti atšķirība no patērētājiem¹⁹⁷ nav pasargāti no šādu noteikumu iekļaušanas līgumā.

Pamatojoties uz minēto un ievērojot iepriekšējās nodaļās izdarītos secinājumus, autore uzskata, ka “*last-shot*” doktrīnas koncepts var tikt piemērots, ja lietā ir strīds par vienas līguma puses standarta noteikumu piemērošanu. Proti, tādā situācijā neveidojas divu standarta formu konflikts, jo tikai viena līguma puse izteica gribu piemērot savus noteikumu, tāpēc otras puses akcepts var demonstrēt piekrišanu tostarp ofertē inkorporētiem standarta noteikumiem. Šajā gadījumā būtiskākais ir izpētīt, vai tika izpildīti standarta noteikumu inkorporācijas priekšnoteikumi, proti, vai līguma puse apzinājās pirmās puses inkorporācijas nodomu un iepazinās ar noteikumu saturu.

Turpretī “*last-shot*” doktrīnas koncepta piemērošana standarta formu cīņai, ja pirms līguma noslēgšanas abas puses izteica gribu piemērot savus standarta noteikumus, var novest pie pušu

¹⁹⁶ Kalniņš E., Par civiltiesiska līguma noslēgšanu, Jurista vārds, Nr.21 (128), 1999. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/19670-par-civiltiesiska-liguma-noslegsanu/>, [aplūkots: 08.04.2018]

¹⁹⁷ Skat. Patērētāju tiesību aizsardzības likums: LV likums, 6.pants. Pieņemts: 18.03.1999. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=23309>, [aplūkots:19.03.2018]

gribai neatbilstoša iznākuma. Minētā iemeslu dēļ, autores uzskata, ka Latvijas normatīvajā regulējumā būtu ieteicams ieviest UNIDROIT principu 2.2.22.punktam un ELTP 2.209.punktam līdzīgu regulējumu, kurš atspoguļotu starptautiski atzītu un atbalstītu “*knock-out*” doktrīnu. Regulējumā būtu jānosaka, ka gadījumā, ja līguma puses panāk vienošanos par līguma būtiskām sastāvdaļām, izņemot par standarta noteikumu piemērošanu, radot standarta noteikumu savstarpējo cīņu, līgumam piemēro tos standarta noteikumu, kas ir kopīgi abām līguma pusēm pēc būtības un par kuru piemērošanu pušu starpā nerodas strīds. Līgums netiks uzskatīts par noslēgts tikai gadījumā, ja viena puse skaidri, bez nepamatotas kavēšanās informēja otru pusi, ka tā nevēlas būt saistīta ar līgumu, kuram nav piemērojami šīs puses noteikumi. Autores ieskatā, šāda regulējuma iekļaušana Civillikumā atvieglotu tiesu darbu un veicinātu līguma pušu līdztiesības standarta formu cīņas gadījumā, kura var rasties gan starptautiska, gan nacionāla strīda ietvaros.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. No starptautiska pirkuma līguma izrietošās pušu attiecības visbiežāk regulēs Konvencija. Lai gan Konvencija nesatur standarta formu cīņas regulējumu, tiek uzskatīts, ka standarta noteikumu iekļaušanas līgumā ir daļa no līgumu noslēgšanas, ko Konvencija regulē, tāpēc standarta formu cīņas risinājums ir izsecināms no Konvencijas normām. Arī Latvijas tiesas var sastapties ar standarta formu cīņu starptautiskajā pirkuma līgumā, ja 1) līguma puses vienojās par Latvijas likuma piemērošanu vai 2) atbilstoši kolīziju normām līgumu regulē Latvijas likums. Līdzīgi kā Konvencija Latvijas normatīvais regulējums neietver standarta formu cīņas jautājumu, taču Civillikums regulē līgumu noslēgšanu, tāpēc pēc analogijas ar Konvenciju standarta formu cīņas risinājumam jābūt ietvertam Latvijas civiltiesībās.
2. Lai Konvencijas ietvaros rastos standarta formu cīņa, abu līguma pušu standarta noteikumiem jābūt inkorporētiem līgumā. Vācijas Federatīvā tiesa spriedumā Mašīnbūves lietā (*Machinery case*), kuram vēlāk sekoja arī citu valstu tiesas, izvirzīja standarta noteikumu galvenos inkorporācijas priekšnosacījumus 1) darīt zināmu inkorporācijas nodomu otrai līguma pusei; 2) nosūtīt vai jebkādā citā veidā atklāt un “darīt pieejamu” otrai līguma pusei noteikumu saturu.
3. Lai noteiktu, vai puse atklāja inkorporācijas nodomu, tiek piemērots no Konvencijas 8.panta 2.daļas izrietošais objektīvais jeb saprātīgās personas tests, analizējot, vai saprātīga persona otra līdzēja vietā būtu sapratusi pirmās puses inkorporācijas nodomu. Tāpat kā Konvencijā Latvijas civiltiesībās gribas iztulkošanai priekšroka tiek dota objektīvajam testam, jo no subjektīvā testa izrietošais pienākums pierādīt, ka otra puse apzinājās vai nevarēja nezināties pirmās puses nodomu, var tikt izpildīts tikai izņēmuma gadījumos.
4. Neskatoties uz objektīvā testa piemērošanu, starp Konvenciju un Latvijas civiltiesībām ir saskatāmas atšķirības nodoma / gribas iztulkošanas metodikā. Konvencijā pušu nodoms atbilstoši Konvencijas 8.panta 3.daļai tiek iztulkots, ņemot vērā ne tikai pušu paziņojumu vārdu formulējumu, bet arī visus lietas atbilstošos apstākļus (pārrunas un jebkura starp pusēm nodibinātu praksi). Savukārt Latvijas civiltiesībās atbilstoši Civillikuma 1504. pantam un 1505.pantam gribas iztulkošanai primāri izvērtē darījumā lietotu vārdu formulējumu, un tikai gadījumā, ja no vārdu nozīmes gribas nav izsecināma, ņem vērā citus lietas apstākļus. Tādējādi, lai nodrošinātu, ka standarta noteikumi tiek iekļauti līgumā,

visdrošāk ir definēt nodomu / gribu vārdiski pēc iespējas skaidrāk un precīzāk, mazāk paļaujoties uz citiem lietās apstākļiem.

5. Nav panākta vienprātība par “darīt pieejamu” jeb satura atklāšanas pienākuma iztulkošanu Konvencijas ietvaros. Latvijas civiltiesībās satura atklāšana netiek regulēta, taču nav strīda, ka gribas izteikumam nav nozīmes bez tā satura atklāšanas. Tādējādi “satura atklāšanas” priekšnosacījums Latvijas civiltiesībās varētu līdzināties Konvencijas pienākuma “darīt pieejamu” izpildes kritērijiem.
6. Konvencijas piemērošanā nacionālās tiesas izvirza trīs atšķirīgas stingrības prasības standarta noteikumu satura atklāšanai:
 - noteikumi tiek fiziski nosūtīti otrai pusei - visstingrākā prasība, kura netiek atbalstīta, jo nav piemērota mūsdienu biznesa vides realitātei, kur līgumu noslēgšana notiek elektroniski;
 - noteikumi ir fiziski nosūtīti vai darīti pieejami jebkādā citā veidā, piemēram, nosūtot, hipersaiti - samērīga prasība, kura tiek uzskatīta par vispiemērotāko mūsdienu biznesa videi;
 - iekļauta atsauce uz noteikumiem bez to satura atklāšanas – prasība netiek pilnībā atbalstīta, jo informēšanas pienākums gulstas uz līguma pusi, kura ir ieinteresēta noteikumu iekļaušanā līgumā.
7. Pienākums “darīt pieejamu” standarta noteikumu saturu tiks izpildīts, ja noteikumi tiks uzdrukāti uz rēķina, pasūtījuma vai apstiprinājuma veidlapas vai citas korespondences ar nosacījumu, ka iespēja iepazīties ar to saturu otrai pusei tiek dota pirms līguma noslēgšanas un teksta burtu lielums nerada lasīšanas grūtības. Noteikumu saturs tiek atklāts tostarp, elektroniski nosūtot hipersaiti uz mājaslapu, kurā noteikumi ir viegli atrodamī un lejupielādējami.
8. Īpaša uzmanība jāpievērš noteikumu valodai. Ja noteikumu teksts ir valodā, kurā netika vestas pirmslīguma pārrunas vai kuru otra līguma puse nesaprot, pienākums “darīt pieejamu” netiks izpildīts. Taču, saņemot standarta noteikumus nesaprotamā valodā, no otras līguma puses ir sagaidāma aktīva rīcība – iebildumu izteikšana vai tulkojuma pieprasīšana, nevis līguma izpildes uzsākšana, kas var liecināt par noteikumu apstiprināšanu ar darbību.
9. Gadījumā, ja abas līguma puses izpildīja standarta noteikumu inkorporācijas prasības, rodas standarta formu cīņa, kuras risināšanai pārsvarā izmanto „*last-shot*” (“*pēdējā šāviena*”) vai

- „*knock-out*” (“*izsišanas*”) doktrīnas. Neskatoties uz to, ka “*last-shot*” ir dominējošā Konvencijas doktrīna, izteikta priekšroka mūsdienās tiek dota “*knock-out*” doktrīnai, uzskatot, ka tā noved pie racionālāka risinājuma un nodrošina pušu līdztiesību ievērošanu.
10. “*Last-shot*” doktrīna paredz, ka līgumam piemērojami ir tie standarta noteikumi, kuri tika inkorporēti pēdējā ofertē, kuram sekoja līguma izpilde. “*Last-shot*” doktrīna izriet no Konvencijas 19.pantā ietvertā spoguļattēla principa (“*mirror-image rule*”), kas paredz, ka līgums ir noslēgts, kad oferte atbilst akceptam, proti, līguma izpilde ir darbība, kas demonstrē ofertes akceptu.
 11. Neskatoties uz plašu piemērošanu, “*last-shot*” doktrīna tiek uzskatīta par nepilnīgu un neefektīvu pušu līdztiesību nodrošināšanai. Piemēram, doktrīnas piemērošana rada neskaidrību par līguma spēkā esamību, ja puses nepadara vienošanos par būtiskām izmaiņām - standarta noteikumiem; tāpat nevar viennozīmīgi apgalvot, ka piekrišana ofertei liecina par piekrišanu tajā ietvertajiem standarta noteikumiem.
 12. “*Knock-out*” doktrīna izriet no Konvencijas 6.panta, kurš paredz pušu tiesības izslēgt no piemērošanas jebkuru Konvencijas noteikumu. Tādējādi, vienojoties par būtiskajām līguma sastāvdaļām un uzsākot līguma izpildi, puses izslēdz Konvencijas 19.panta piemērošanu, un demonstrē, ka līguma noslēgšana ir nozīmīgāka par savu standarta noteikumu piemērošanu. Rezultātā pretēji “*last-shot*” doktrīnai, līgums ir noslēgts tiklīdz ir panākta vienošanās par līguma būtiskajām sastāvdaļām, savukārt pušu standarta noteikumi ir piemērojami, ciktāl tie ir kopīgi pēc būtības. Piemērojot “*knock-out*” doktrīnu ne viena līguma puses negūst priekšrocības savu standarta noteikumu piemērošanā, standarta formu cīņas risinājums ir taisnīgāks un atbilstošāks mūsdienu biznesa realitātei.
 13. Vienlaikus ar “*last-shot*” un “*knock out*” doktrīnu pastāv alternatīvas metodes standarta formu cīņas risināšana: 1) nacionālās tiesas var noteikt, ka jautājums veido Konvencijas robu, tāpēc jāpiemēro UNIDROIT principi vai ELTP, 2) Nīderlandes tiesas izvirza “*first-shot*” doktrīnas izmantošanu. Alternatīvā pieejas negūst piekrišanu, jo neatkarīgi no tā, ka UNIDROIT principi un ELTP novestu pie “*knock-out*” doktrīnas piemērošanas, ir grūti pierādīt roba esamību Konvencijā attiecībā uz standarta formu cīņu. Taču UNIDROIT principus un ELTP ir ieteicams izmantot kā konsultatīvos starptautisko tiesību instrumentus. Savukārt “*first-shot*” doktrīnas koncepts ir pretrunā Konvencija normām un principiem.

14. Latvijas civiltiesības nesatur standarta formu cīņas risinājumus, taču pēc analogijas ar Konvenciju tie var tikt izsecināti no līgumu veidošanās noteikumiem. Saskaņā ar Civillikuma 1470.pantu un 1534.pantu līguma noslēgšanai līdzējiem jāvienojas kā minimums par līguma būtiskajām sastāvdaļām, pie kurām pēc pušu vienošanās var piederēt nejaušās darījuma sastāvdaļas (tai skaitā standarta noteikumi). Civillikums paredz, ka līgums ir noslēgts tikai tad, kad ir izteikts akcepts bez nosacījumiem un bez atrunām. Tātad, ja ofertei seko apstiprinājums, kurā inkorporēti citi standarta noteikumi, līgums nav noslēgts un pusēm jāturpina pārrunas.
15. Latvijas normatīvajam regulējumam vispiemērotākā ir *“last-shot”* doktrīna, jo tāpat kā Konvencija (izņēmums Konvencijas 19.panta 2.daļā), Civillikums ir balstīts uz spoguļattēla principu, kurš paredz, ka līgums noslēgts tad, kad akcepts pilnībā atspoguļo oferti.
16. *“Last-shot”* doktrīnas piemērošana Civillikumam nav efektīvākais standarta formu cīņas risinājums, jo 1) ja nav panākta vienošanās par standarta noteikumiem tiesa (tapāt kā piemērojot *“last-shot”* doktrīnu Konvencijas ietvaros) var nonākt pie secinājuma, ka līgums netika noslēgts; 2) standarta formu cīņas rezultāts var nonākt pretrunā ar līguma pušu patieso gribu, jo ofertes akcepts ne visos gadījumos liecina par piekrišanu tostarp standarta noteikumiem.
17. Latvijas normatīvajā regulējumā pēc UNIDROIT principu un ELTP piemēra būtu ieteicams inkorporēt *“knock-out”* doktrīnu, nosakot, ka standarta formu cīņas gadījumā, piemērojami tiks abu pušu standart noteikumi, kuri ir kopīgi pēc būtības un par kuru piemērošanu pušu starpā nerodas strīds. Autore piedāvā šādu Civillikuma panta projekts:
“Ja līdzēji panāk vienošanos par līguma noslēgšanu, izņemto par standarta noteikumu piemērošanu, līgums tiek noslēgts, pamērojot līdzēju standarta noteikumus, kuri ir kopīgi pēc būtības un par kuru piemērošanu līdzēju starpā nepastāv strīds. Līgums netiks noslēgts gadījumā, ja kāds no līdzējiem bez nepamatotas kavēšanās paziņo otram līdzējam, ka tas piekrīt tikai tāda līguma noslēgšanai, kuru regulē viņa standarta noteikumi”.

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Balodis K. Ievads Civiltiesībās, Rīga, Zvaigzne ABC, 2007
2. Danovskis E., Līgumu iztulkošana, [b.g].
Pieejams: https://www.cobalt.legal/files/bundleNewsPost/2066/22_08_2007_JV_Edvins.pdf, [aplūkots: 18.02.2018]
3. Kalniņš E., Par civiltiesiska līguma noslēgšanu, Jurista vārds, Nr.21 (128), 1999.
Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/19670-par-civiltiesiska-liguma-noslegsanu/>,
[aplūkots: 08.04.2018]
4. Kalniņš E., Starp Latvijas un starptautiskajām privāto tiesību normām, Nr.187 (902), 1997,
Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/30114>, [aplūkots: 10.04.2018]
5. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: ceturrtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs
prof. K.Torgāna zinātniskā redakcijā. Rīga, Mans Īpašums, 1998
6. Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A., Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un
Latvijā, Tiesu namu aģentūra, 2017
7. Amissah R., The Autonomous Contract Reflecting the borderless electronic-commercial
environment in contracting, Pace Law School Institute of International Commercial Law,
1999. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/amissah2.html>,
[aplūkots: 10.02.2018]
8. Andersen B.C., General Principles of the CISG - Generally Impenetrable?, Pace Law
School Institute of International Commercial Law, 2009. Pieejams:
<https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/andersen6.html>, [aplūkots: 07.02.2018]
9. Beline T.M, Legal Defect Protected by Article 42 of the CISG: A Wolf in Sheep's Clothing,
7 University of Pittsburgh Journal of Technology Law & Policy, 2007. Pieejams:
<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/beline.html>, [aplūkots: 04.04.2018]
10. Belkis V., Formation of Contract according to the CISG, 2013, Pieejams:
<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/AnkaraBarReview/tekmakale/2013-1/5.pdf>,
[aplūkots: 14.04.2018]

11. Bout P., Trade Usages: Article 9 of the Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Pace Law School Institute of International Commercial Law, 1999. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/bout.html>, [aplūkots: 10.02.218]
12. Bradshaw M.V, Does your company know what law applies to its international sales contracts?, 2016, Pieejams: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=992c9ad6-4a25-4689-8e71-cf2b4eaa739b>, [aplūkots: 03.04.2018]
13. [b.a], CISG-AC Opinion No.13, Inclusion of Standard Terms under the CISG, 2013. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op13.html>, [aplūkots: 09.02.2018]
14. [b.a.], Guide to Article 19, Comparison with Principles of European Contract Law (PECL), [b.g.]. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp19.html>, [aplūkots: 07.04.2018]
15. [b.a], Guide to Article 14, CISG datubāze, 2007. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp14.html>, [aplūkots: 07.04.2018]
16. Corterier A, A peace plan for the battle of the forms, International Trade & Business Law Review 195, 2006. Pieejams: HeinOnline datubāze, [aplūkots: 01.04.2018]
17. DiMatteo L., Critical Issues in the Formation of Contracts Under the CISG, Belgrade Law Review, Year LIX, No.3, 2011, Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/dimatteo6.html#33>, [aplūkots: 01.04.2018]
18. DiMatteo L.A, International Sales Law: a Global Challenge, Cambridge University Press, 2014
19. DiMatteo L.A. The Counterpoise of Contracts: The Reasonable Person Standard and the Subjectivity of Judgment. South Carolina Law Review, 1997. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/dimatteo5.html>, [aplūkots: 17.03.2018]
20. Eiselen S., The Requirements for the Inclusion of Standard Terms in International Sales Contracts, Potchefstroom Electronic Law Journal, Vol.14, Nr,1, 2011, Pieejams: <http://www.saflii.org/za/journals/PER/2011/1.html>, [aplūkots: 23.12.2017]
21. Eiselen. S., Bergenthal K., The battle of forms: a comparative analysis, The Comparative and International Law Journal of Southern Africa, Vol. 39, No. 2, 2006. Pieejams: HeinOnline datubāze, [aplūkots: 02.04.2018]

22. Eörsi G. General Provisions. In: Galston & Smit (ed.) International Sales: The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Huntington: Juris Publishing, [b.g]. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/eorsi1.html#205>, [aplūkots: 09.02.2018]
23. Farnsworth E.A, Article 8., Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2005. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html>, [aplūkots: 08.02.2018]
24. Fejos A., Formation of Contracts in International Transactions: The Issue of Battle of the Forms, 2006. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/fejos.html>, [aplūkots: 16.04.2018]
25. Fejös A., Battle of Forms under the Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG): A Uniform Solution?, 11 Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration, 1/2007, 2007. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/fejoss2.html>, [aplūkots: 02.04.2018]
26. Felemegas J., An International Approach to the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) as Uniform Sales Law, 2007. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/felemegas14.html>, [aplūkots: 07.04.218]
27. Fillers A., *Contra proferentem* un *favor debitoris* prezumpcija civiltiesībās, Jurista Vārds, Nr.49 (851), 2014. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/265773-emcontra-proferentemem-un-emfavor-debitorisem-prezumpcija-civiltiesibas/>, [aplūkots: 11.04.2018]
28. Farnsworth A., Formation of Contract. In: Galston & Smit ed., International Sales: The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, Matthew Bender, 1984. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth1.html>, [aplūkots: 23.02.2018]
29. Giannini G., The Formation of the Contract in the UN Convention on the International Sale of Goods: A Comparative Analysis, Nordic Journal of Commercial Law 2006/1, 2006. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/giannini.html>, [aplūkots: 15.04.2018]
30. Honnold O. J., Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention. Second Edition, Kluwer Law and Taxation Publishers, 1999. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/honnold.html>, [aplūkots: 09.02.2018]

31. Huber P., Mullis A., The CISG: a new textbook for students and practitioners, European Law publisher, 2007
32. Huber P., Standard Terms under the CISG, 13 Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration, No.1/2009, 2009. Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/huber2.html>, [aplūkots: 03.03.2018]
33. Kotrusz J., Gap-Filling of the CISG by the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, 2008. Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/kotrusz.html>, [aplūkots: 07.04.2018]
34. Kruisinga S. A., Incorporation of Standard Terms under the CISG and Electronic Communication, 2009. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/magnus3.html>, [aplūkots: 11.02.2018]
35. Kruisinga S., (Non-)conformity in the 1980 UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods: a uniform concept?, Intercentia, 2004. Pieejams: HeinOnline datubāze, [aplūkots: 06.12.2018]
36. Lando O., The structure and the Salient Features of the Principles of European Contract Law, 6 Juridica International No 1, 2001. Pieejams: HeinOnline datubāze, [aplūkots: 15.04.2018]
37. [b.a], Legislative history, Pace Law School Institute of International Commercial Law, 1998, pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/matchup/matchup-u-14.html>, [aplūkots: 26.12.2017]
38. Lookofsky J.M., Understanding The CISG In The USA: A Compact Guide To The 1980 United Nations Convention On Contracts for the International Sale of Goods, Kluwer Law International, 2004
39. Magnus U., Incorporation of Standard Contract Terms under the CISG, Electronic Library on International Commercial Law and the CISG, Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2009. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/magnus3.html>, [aplūkots: 06.02.2018]
40. Magnus U., Last Shot vs. Knock Out - Still Battle over the Battle of Forms Under the CISG. Reproduced from Ross Cranston, Jan Ramberg & Jacob Ziegel, eds., Commercial

- Law Challenges in the 21st Century; Jan Hellner in memoriam, Stockholm Centre for Commercial Law Juridiska institutionen, 2007.
Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/magnsus4.html>, [aplūkots: 18.02.2018]
41. Perzelova M., Interpretation of the CISG: How to interpret and fill the gaps in the CISG so as to maintain requirements of uniformity, good faith and internationality as emphasized in the Article 7 of the CISG, [b.g].
Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/perzelova.pdf>, [aplūkots: 11.04.2018]
 42. Riihl G., The battle of the forms: comparative and economic observations, University of Pennsylvania Journal of International Law, Vol. 24, Iss.1, 2014.
Pieejams: <http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1250&context=jil>, [aplūkots: 23.12.2017]
 43. Schlechtriem P., Schwenger I., Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods, 3rd edition, Oxford University Press, 2010
 44. Schwenger I, Mohs F., Old Habits Die Hard: Traditional Contract Formation in a Modern World, reproduced with permission of Internationales Handelsrecht (6/2006), Eruopean Law Publishers, 2006. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schwenger-mohs.html>, aplūkots: [03.03.2018]
 45. Steensgaard K., A Comparative View on ‘Battle of the Forms’ under the CISG and in the German and US American Experiences Kasper, Nordic Journal of Commercial La, Issue 1, 2015. Pieejams: http://www.njcl.dk/articles/2015-1/steensgaard_kasper.pdf, [aplūkots: 07.04.2018]
 46. Stemp K., A Comparative Analysis of the "Battle of the Forms, 2005. Pieejams: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/stemp.html>, [aplūkots: 06.04.2018]
 47. Viscasillas P.P., Battle of the Forms and the Burden of Proof: An Analysis of BGH 9 January 2002, 6 Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration No. 2, 2002.
Pieejams: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/perales2.html#11>, [aplūkots: 02.04.2018]

Normatīvie akti

1. Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem. Pieņemts: 19.06.1997. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=4419>, [aplūkots: 14.04.2018]
2. UNIDROIT Principles on International commercial contracts 2010. Pieņemts: 2010. Pieejams: <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010>, [aplūkots: 14.04.2018]
3. Principles of European Contract Law. Pieņemts: 1998. Pieejams: https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/, [aplūkots: 12.04.2018]
4. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 593/2008 par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām (Roma I), Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. Pieņemta: 17.06.2008. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32008R0593>, [aplūkots: 09.04.2018]
5. Latvijas Republikas Civillikums: LV likums. Pieņemts: 28.01.1937. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418>, [aplūkots: 14.04.2018]
6. Patērētāju tiesību aizsardzības likums: LV likums, 6.pants. Pieņemts: 18.03.1999. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=23309>, [aplūkots: 19.03.2018]
7. The Uniform Commercial Code (UCC). Pieņemts: 1952. Pieejams: <https://www.law.cornell.edu/ucc/2>, [aplūkots: 18.04.2018]
8. Dutch Civil Code [Nīderlandes Civillikums], sestā grāmata. Pieņemts: [b.g]. Pieejams: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook066.htm>, [aplūkots: 07.04.2018]

Tiesu prakse

1. Austrijas Augstākā tiesa, 17.12.2003., spriedums Nr. 7 Ob 275/03x Tantalum lietā (Tantalum powder case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/031217a3.html>, [aplūkots: 14.04.2018]
2. Vācijas Augstākā tiesa, 09.01.2002., spriedums Nr. VIII ZR 304/00 Piena pulvera lietā (Powdered milk case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/020109g1.html>, [aplūkots: 06.04.2018]

3. Vācijas Augstākā tiesa, 31.10.2001., spriedums Nr. VIII ZR 60/01 Mašīnbūves lietā (Machinery case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/011031g1.html>, [aplūkots: 06.02.2018]
4. Spānijas Augstākā tiesa, 26.05.1998., spriedums Nr. 3516/1997 Vilema Kogmana lietā (Nordgemüse Wilhelm Krogmann v. Javier Vierto). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980526s4.html>, [aplūkots: 07.04.2018]
5. Francijas Augstākā tiesa, 16.07.1998., spriedums Nr. J 96-11.984 Stikla izstrādājumu lietā (Les Verreries de Saint Gobain v. Martinswerk). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980716f1.html>, [aplūkots: 07.04.2018]
6. Francijas Augstākā tiesa, 02.12.1997., spriedums Nr. 95-20.809 Maglificio lietā (Mode Jeune Diffusion v Maglificio). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/971202f1.html>, [aplūkots: 07.04.2018.]
7. Austrijas Augstākā tiesa, 06.02.1996., spriedums Nr. 10 Ob 518/95 Propāna lietā (Propane case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960206a3.html>, [aplūkots: 17.02.2018]
8. Vācijas apelācijas tiesa, 14.01.2009., spriedums Nr. 20 U 3863/08 Metāla grieztu materiālu lietā (Metal ceiling materials case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/090114g1.html>, aplūkots: 07.02.2018
9. Vācijas apelācijas tiesa, 20.12.2007., spriedums Nr. 8 U 138/07 Rūpniecisko instrumentu lietā, (Industrial tools case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/071220g1.html>, [aplūkots: 04.04.2018]
10. Vācijas apelācijas tiesa, 24.05.2006., spriedums Nr. 16 U 25/06 Amortizējoša sēdekļa lietā (Shock-cushioning seat case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/060524g1.html>, [aplūkots: 02.04.2018]
11. ASV federālā apelācijas tiesa, 05.05.2003., spriedums Nr. 02-15727 Chateau des Charmes vīna lietā (Chateau des Charmes Wines Ltd. v. Sabaté USA, Sabaté S.A.). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/030505u1.html>, [aplūkots: 18.02.2018]
12. Francijas apelācijas tiesa, 24.10.2000., spriedums Pelliculest lietā (Pelliculest v. Morton International). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/001024f1.html>, [aplūkots: 03.03.2018]

13. ASV federālā apelācijas tiesa, 29.06.1998, spriedums Nr. 97-4250 MCC Marmora keramikas lietā (MCC-Marble Ceramic Center v. Ceramica Nuova D'Agostino). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/980629u1.html>, [aplūkots: 18.02.2018]
14. Nīderlandes apelācijas tiesa, 19.19.1996, spriedums Nr. 770/95/HE Automatizācijas lietā (ICT v. Princen Automatisiering Oss). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/961119n1.html>, [aplūkots: 07.04.2018]
15. Francijas apelācijas tiesa, 13.12.1995, spriedums Nr. 95-018179 SEA Industrijas lietā (SEA Industrie v. Lu). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/951213f1.html>, [aplūkots: 17.02.2018]
16. Vācijas apelācijas tiesa 13.01.1993., spriedums Nr. 1 U 69/92 Durvju lietā (Doors case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/930113g1.html>, [aplūkots: 02.04.2018]
17. ASV apgabaltiesa, 21.01.2010., spriedums Nr. CV F 09-1424 LJO GSA Zelta ielejas lietā (Golden Valley Grape Juice and Wine, LLC v. Centrisys Corporation et al.). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/100121u1.html>, [aplūkots: 17.02.2018]
18. ASV apgabaltiesa, 03.04.2009., spriedums Nr. C 05-5538FDB Ogu lieta (Barbara Berry, S.A. de C.V. v. Ken M. Spooner Farms, Inc.). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/090403u1.html>, [aplūkots: 18.02.2018]
19. ASV apgabaltiesa, 07.12.1999, spriedums Nr. 99 C 5153 lietā Magelāns pret Salzīteru (Magellan International v. Salzgitter Handel). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/991207u1.html>, [aplūkots: 02.04.2018]
20. Šveices apgabaltiesa, 02.07.1997, spriedums Nr. 3PZ 97/18 Fabrika lietā (Fabrics case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/970703s1.html>, [aplūkots: 26.12.2017]
21. Vācijas apgabaltiesa, 06.12.1995, spriedums Nr. 3 C 925/93 Trikotāžas lietā (Knitware case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/951006g1.html>, [aplūkots: 07.04.2018]
22. Vācijas apgabaltiesa, 14.09.1991, spriedums Nr. 4 O 113/90 Sienas flīzēšanas lietā (Wall tiles case). Pieejama: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/910814g1.html>, [aplūkots: 01.04.2018]
23. Vācijas rajona tiesa, 15.02.1996, spriedums Nr. 11 O 4187/95 Drēbju lietā (Clothes case). Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960215g2.html>, [aplūkots: 17.02.2018]

24. Starptautiskā Tirdzniecības palāta, spriedums Modes produktu lietā No. 11849 (Fashion products case), 2003. Pieejams: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/031849i1.html>, [aplūkots: 10.02.2018]

Maģistra darbs “Standarta formu cīņa starptautiskajās tirdzniecības tiesībās” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Elīna Andrijevskā

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai. Vadītāja: docente

Dr.iur. Inga Kačevska _____ . ____ . ____ .2018.

Recenzets: _____

Darbs iesniegts LU JF Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā ____ .04.2018

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē ____ . ____ .2018,
prot. Nr. _____ un novērtēts ar atzīmi _____.

Komisijas sekretārs/-e: _____